

سازمان حفاظت محیط‌زیست

سال شکوفایی و نوآوری

برنامه جامع آموزش همگانی محیط‌زیست

دیرخانه کارگروه بند الف ماده ۶۴ قانون بر قامه توسعه کشور

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

برنامه‌ی جامع آموزش همگانی

محیط‌زیست

(با رویکرد سند چشم انداز برنامه‌ی توسعه‌ی کشور)

معاونت آموزش و پژوهش
دفتر مشارکت و آموزش همگانی

۱۳۸۷

سروشانه	-
عنوان و نام بندیدار	-
کشور / تهیه و تنظیم شادی دیباچی، فریبا همتیان، فاطمه آرتا، تدوین دفتر مشارکت و آموزش همگانی سازمان حفاظت محیط زیست (دیبرخانه کار گروه بند الف ماده ۶۴ قانون برنامه چهارم توسعه کشور).	-
مشخصات نشر	-
مشخصات ظاهری	-
شابک	-
وضعیت فهرست نویسی	-
موضوع	-
موضوع	-
موضوع	-
فیبا:	-
آموزش محیط زیست - ایران - برنامه‌بریزی.	-
محیط زیست - ایران - حفاظت - آینده نگری.	-
برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۳	-
همتیان، فریبا، -	-
آرتا، فاطمه، -	-
سازمان حفاظت محیط زیست.	-
سازمان حفاظت محیط زیست، دفتر مشارکت و آموزش همگانی	-
GE ۹۰ / ۹۹۱۲۷	-
۳۳۳ / ۷۸۰۹۵۵	-
۱۲۰۳۸۱۶:	-
شاسه افزوده	-
شناسه افزوده	-
شناسه افزوده	-
شناسه افزوده	-
ردبندی کنگره	-
رده بندی دیوی	-
شماره کتابشناسی ملی	-

انتشارات سازمان حفاظت محیط‌زیست - معاونت آموزش و پژوهش

نام کتاب: برنامه‌ی جامع آموزش همگانی محیط‌زیست (با رویکرد سند چشم‌انداز برنامه‌ی توسعه‌ی کشور)
 تدوین: دفتر مشارکت و آموزش همگانی سازمان حفاظت محیط‌زیست
 (دیبرخانه کار گروه بند الف ماده ۶۴ قانون برنامه توسعه کشور)
 تهیه و تنظیم: شادی دیباچی، فریبا همتیان، فاطمه آرتا
 نظرارت: آرش یوسفی
 ویراستار: محمدمحمدی
 طرح روی جلد: فریبا سلیمی
 صفحه‌آرایی: قاسمی (رها)
 حروف چینی: مریم ده‌هی‌جده
 لیتوگرافی: روشن
 چاپ و صحافی: جلتیت
 چاپ اول: ۱۳۸۷
 شمارگان: ۳۰۰۰ جلد
 شابک: ۹۷۸-۴-۰۰-۵۱۷۵
 سایت سازمان حفاظت محیط‌زیست: www.Environment.ir

فهرست

فصل اول

۱۱	- چشم انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی
۱۳	- تاریخچه‌ی آموزش محیط‌زیست
۱۴	- تبیین مفهوم آموزش همگانی محیط‌زیست

فصل دوم

آموزش رسمی کشور

۲۳	- آموزش رسمی - آمادگی
۲۵	- آموزش رسمی - مدارس (کلیه مقاطع تحصیلی)
۲۹	- آموزش رسمی - آموزش عالی
۳۱	- آموزش رسمی - فنی و حرفه‌ای
۳۳	- آموزش رسمی - نهضت سوادآموزی
۳۵	- اهداف، راهبردها، راهکارها و طرح‌های بخش آموزش رسمی
۴۴	- پروژه‌های پیشنهادی جهت اجرای طرح‌های بخش آموزش رسمی

آموزش غیررسمی کشور

۴۷	- آموزش غیررسمی - سیاستگذاران و مدیران.....
۵۰	- آموزش غیررسمی - تولیدکنندگان.....
۵۴	- آموزش غیررسمی - مصرفکنندگان
۵۷	- اهداف، راهبردها، راهکارها و طرح‌های بخش آموزش غیر رسمی
۶۶	- پروژه‌های پیشنهادی جهت اجرای طرح‌های بخش آموزش غیر رسمی

آموزش ضمنی

۶۸	- آموزش ضمنی - رسانه‌ی دیداری
۷۰	- آموزش ضمنی - رسانه‌ی شنیداری
۷۰	- آموزش ضمنی - رسانه‌ی نوشتاری
۷۳	- اهداف، راهبردها، راهکارها و طرح‌های بخش آموزش ضمنی
۷۸	- پروژه‌های پیشنهادی جهت اجرای طرح‌های بخش آموزش ضمنی.....

فصل سوم

ضوابط

۸۳	- قوانین و مقررات و مصوبات مربوط به آموزش همگانی محیطزیست
۸۶	- ماده‌ی ۶۰ قانون برنامه‌ی چهارم توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۴-۸۸)
۸۶	- ماده‌ی ۶۴ قانون برنامه‌ی چهارم توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۴-۸۸) مصوب (۱۳۸۳/۶/۱۱)
۸۸	- آیین‌نامه‌ی اجرایی بند الف ماده‌ی ۶۴ قانون برنامه‌ی چهارم توسعه‌ی کشور (تصویب‌نامه هیأت وزیران (۱۳۸۵/۴/۲۸)
۹۱	- دستورالعمل نحوه‌ی فعالیت کارگروه آیین‌نامه‌ی اجرایی بند الف ماده‌ی ۶۴ قانون برنامه‌ی چهارم توسعه کشور

پیش گفتار

با توجه به فرهنگ غنی اسلامی و تصریح اصل پنجم‌النحو قانون اساسی در حفاظت از محیط‌زیست به عنوان یک وظیفه عمومی که همگانی بودن آن را در ضمیر خود نهفته دارد و نیز با توجه به این که آموزش یکی از مؤثرترین مؤلفه‌های تأثیرگذار بر توسعه‌ی هر کشور است، انجام اقداماتی وسیع، همه جانبه، مستمر و فراگیر در جهت افزایش آگاهی‌های زیست‌محیطی جامعه امری ضروری می‌باشد.

از آنجا که بسیاری از تهدیدات زیست‌محیطی، تخریب منابع و آلوده‌سازی محیط، نتیجه‌ی فعالیت‌های انسانی است، تردیدی نیست که با آموزش‌های مستمر و هدفدار اقشار مختلف جامعه به طوری که کلیه‌ی آحاد انسانی به مفاهیم عمده‌ی زیست‌محیطی آشنا شوند، می‌توان به داشتن جامعه‌ای با وجودان زیست‌محیطی و آینده‌ای توأم با سرسبزی، سلامتی و استقلال برای میهن اسلامی امیدوار بود.

ماهیت فرآبخشی سازمان حفاظت محیط‌زیست ایجاد می‌نماید که افراد حقیقی و حقوقی، از سطوح خرد تا کلان را از آگاهی و نگرشی مناسب جهت حفظ محیط‌زیست یا به عبارتی فرهنگ حفاظت محیط‌زیست برخوردار نماید. مواد ۶۰ و ۶۴ قانون برنامه چهارم توسعه، با تأکید بر گروه‌های اثرگذار و اولویت‌دار، دولت و سازمان حفاظت محیط‌زیست را بر پرداختن جدی به امر آموزش محیط‌زیست در کلیه واحدهای آموزشی، مکلف کرده است.

با عنایت به تصویب نامه‌ی ۱۳۸۵/۱۵/۵۹ مورخ ۵۳۵۰/۳۶۶۰ ت/۱ هیأت محترم وزیران در خصوص آینه‌نامه‌ی اجرایی بند الف ماده‌ی (۶۴) قانون برنامه‌ی چهارم توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، کارگروهی با مسئولیت سازمان حفاظت محیط‌زیست که دبیرخانه آن در دفتر مشارکت و آموزش همگانی سازمان واقع می‌باشد، با عضویت نمایندگان تام‌الاختیار وزارت‌خانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری، آموزش و پژوهش، جهاد کشاورزی، صنایع و معادن، نفت، نیرو، فرهنگ و ارشاد اسلامی، کشور، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، مسکن و

شهرسازی ارتباطات و فناوری اطلاعات، سازمان صدا و سیما و معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهوری تشکیل شده است تا با همکاری و تعامل یکدیگر به تدوین برنامه‌ی عمل ارتقای آگاهی‌های زیست‌محیطی در میان گروه‌های مخاطب بپردازند. در این کارگروه از سایر سازمان‌های مرتبط نیز جهت شرکت در جلسات دعوت می‌شود.

برنامه‌ی جامع آموزش همگانی محیط‌زیست حاصل تلاش‌های بی‌وقفه اعضای کارگروه می‌باشد که با تشکیل جلسات مستمر ماهانه و هم‌اندیشی نمایندگان دستگاه‌های مربوطه تدوین شده است. امید است این برنامه بتواند نیازهای آموزشی بخش‌های مختلف کشور را در زمینه‌ی ارتقای سطح دانش زیست‌محیطی در امر حفاظت از محیط‌زیست و تحقق توسعه‌ی پایدار کشور مرفوع نماید.

محمدعلی رجبزاده

معاون آموزش و پژوهش سازمان حفاظت محیط‌زیست

و رئیس کارگروه بند الف ماده ۶۴

فصل اول

چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی

با اتکا به قدرت لایزال الهی و در پرتو ایمان و عزم ملی و کوشش برنامه‌ریزی شده و مدبرانه جمعی و در مسیر تحقق آرمان‌ها و اصول قانون اساسی در چشم‌انداز بیست‌ساله، ایران کشوری است: توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه با هویت اسلامی و انقلابی، الهام‌بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین‌الملل.

جامعه‌ی ایرانی در افق این چشم‌انداز چنین ویژگی‌هایی خواهد داشت:

- توسعه یافته، متناسب با مقتضیات فرهنگی، جغرافیایی و تاریخی خود و متکی بر اصول اخلاقی و ارزش‌های اسلامی، ملی و انقلابی، با تأکید بر: مردم‌سالاری دینی، عدالت اجتماعی، آزادی‌های مشروع، حفظ کرامت و حقوق انسان‌ها و بهره‌مندی از امنیت اجتماعی و قضایی.
- برخوردار از دانش پیشرفته، توانا در تولید علم و فناوری، متکی بر سهم بزرتر منابع انسانی و سرمایه‌ی اجتماعی در تولید ملی.
- امن، مستقل و مقتدر با سامان دفاعی مبتنی بر بازدارندگی همه‌جانبه و پیوستگی مردم و حکومت.
- برخورداری از سلامت، رفاه، امنیت غذایی، تأمین اجتماعی، فرصت‌های برابر، توزیع مناسب درآمد، نهاد مستحکم خانواده، به دور از فقر، فساد، تبعیض و بهره‌مند از محیط‌زیست مطلوب.

- فعال، مسئولیت‌پذیر، ایثارگر، مؤمن، با رضایتمندی، برخوردار از وجودن کاری، انضباط، روحیه‌ی تعاون و سازگاری اجتماعی، متعهد به انقلاب و نظام اسلامی و شکوفایی ایران و مفتخر به ایرانی بودن.
- دست یافته به جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه‌ی آسیای جنوب غربی (شامل آسیای میانه، قفقاز، خاورمیانه و کشورهای همسایه) با تأکید بر جنبش نرم‌افزاری تولید علم، رشد پرستاب و مستمر اقتصادی، ارتقای نسبی سطح درآمد سرانه و رسیدن به اشتغال کامل.
- الهام‌بخش، فعال و مؤثر در جهان اسلام با تحکیم الگوی مردم‌سالاری دینی، توسعه‌ی کارآمد، جامعه‌ی اخلاقی، نوادرانشی و پویایی فکری و اجتماعی، تأثیرگذار بر همگرایی اسلامی و منطقه‌ای براساس تعالیم اسلامی و اندیشه‌های امام خمینی (ره).
- دارای تعامل سازنده و مؤثر با جهان، براساس اصول عزت، حکمت و مصلحت.

ملاحظه: در تهیه، تدوین و تصویب برنامه‌های توسعه و بودجه‌های سالیانه، این نکته مورد توجه قرار گیرد که شاخص‌های کمی کلان آن‌ها از قبیل: نرخ سرمایه‌گذاری، درآمد سرانه، تولید ناخالص ملی، نرخ اشتغال و تورم، کاهش فاصله‌ی درآمد میان دهکه‌های بالا و پایین جامعه، رشد فرهنگ و آموزش و پژوهش و توانایی‌های دفاعی و امنیتی، باید متناسب با سیاست‌های توسعه و اهداف و الزامات چشم‌انداز، تنظیم و تعیین گردد و این سیاست‌ها و هدف‌ها به صورت کامل رعایت شود.

تاریخچه‌ی آموزش محیط‌زیست

کنفرانس سازمان ملل متحد با عنوان محیط‌زیست انسانی و توسعه در سال ۱۹۷۲ در سوئد اولین تلاش جمعی^{۱۱۳} کشور جهان برای تأکید نقش آموزش و آگاه کردن مردم نسبت به مسائل محیط‌زیستی بود. پس از آن برگزاری اولین کارگاه بین‌المللی آموزش محیط‌زیست در سال ۱۹۷۵ در بلگراد یوگسلاوی برای تدوین اصول و خطوط برنامه‌ی جهانی آموزش محیط‌زیست و شکل‌گیری کنوانسیون بین‌المللی آموزش محیط‌زیست در سال ۱۹۷۷ در گرجستان، به عنوان اقدامات مکمل در صدد این بوده است تا کشورهای جهان را به انجام برنامه‌های آموزشی برای مخاطبین اجتماعی خود متوجه نماید.

در سال ۱۹۹۲، پس از برگزاری کنفرانس «محیط‌زیست و توسعه» در برزیل و تدوین دستور کار ۲۱ بر ضرورت ایجاد و تداوم یک نهضت آموزشی با هدف تغییر رفتار و اصلاح بیش عمومی نسبت به محیط‌زیست، به عنوان مقدمه‌ی عمل برای دستیابی به توسعه‌ی پایدار تأکید شد. هم‌اکنون نیز در دهه‌ی جهانی آموزش قرار داریم که از سوی سران کشورها به مجمع عمومی سازمان ملل توصیه شده است تا با سوق دادن آموزش‌های زیست‌محیطی به سوی ترویج اندیشه توسعه‌ی پایدار، زمینه‌های لازم برای تحقق این مهم فراهم گردد.

در کشور ما هرچند که در طی سال‌های اخیر برنامه‌های مختلفی برای آموزش زیست‌محیطی مخاطبین مهم و اولویت‌دار اجتماعی به اجرا درآمده است، ماده ۶۴ قانون برنامه‌ی چهارم توسعه و تصویب آیین‌نامه‌ی اجرایی آن در حال حاضر محمل قانونی و ساز و کار مناسبی را برای توسعه‌ی منسجم و هدفمند برنامه‌های آموزش محیط‌زیست فراهم کرده است.

بدیهی است اجرای موفقیت‌آمیز این برنامه‌ها تنها از طریق مشارکت فرایخشی و با همکاری کلیه‌ی وزارت‌خانه‌ها و دستگاه‌های اجرایی میسر است.

تبیین مفهوم آموزش همگانی محیط‌زیست

تعاریف و مفاهیم^۱

- **آموزش رسمی:** مجموعه آموزش‌هایی است که شخص در نظام آموزشی، اعم از دولتی و غیردولتی، کسب کرده و مدرک مورد قبول وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری یا دیگر مؤسسات دولتی را دریافت می‌کند.
- **آموزش غیررسمی:** ارتباط سازمان‌یافته و پایداری که به منظور حصول یادگیری طراحی شده و خارج از نظام آموزشی عادی مدرسه‌ای و دانشگاهی ارائه شود، آموزش غیررسمی نامیده می‌شود.
- **آموزش فنی و حرفه‌ای:** آموزشی علمی- کاربردی است که به منظور ایجاد مهارت و توانایی برای احراز شغل، در نظام رسمی آموزش یا خارج از آن به صورت خصوصی یا دولتی ارائه می‌شود و منجر به کسب مدرک تحصیلی رسمی یا گواهینامه مهارت می‌گردد.
- **آموزش عمومی:** منظور از آموزش عمومی، آموزش‌هایی است که در دوره‌های پیش‌دبستانی، ابتدایی، راهنمایی تحصیلی و همچنین دوره‌های سوادآموزی به آموزش گیرنده‌گان ارائه می‌شود. این آموزش‌ها به لحاظ این که منجر به کسب مهارت خاصی نمی‌گردد، عمومی تلقی می‌شود.
- **آموزش عالی:** یکی از سطوح نظام آموزشی است که شرط ورود به آن طی دوره پیش‌دانشگاهی یا پایان تحصیلات چهار ساله کارشناسی، کارشناسی، کارشناسی ارشد، دکترای حرفه‌ای، دکتری تخصصی و فوق تخصصی نایل می‌شوند.

۱. برگفته از کتاب تعارف و مفاهیم استاندارد برای استفاده در طرح‌ها و گزارش‌های آماری (ویرایش یکم، ۱۳۷۹) مرکز آمار ایران

- **دوره‌ی آموزشی:** برنامه‌ی آموزشی مدونی است که در طی زمان معینی با هدف تغییر در نگرش و رفتار آموزش گیرندگان اجرا شده و منجر به اخذ گواهینامه‌ی پایان دوره می‌گردد.
- **کارگاه آموزشی:** کارگاه آموزشی، مکانی است که برای اجرای برنامه‌های آموزشی تجهیز شده و دانشآموزان یا کارآموزان در آنجا مهارت‌های لازم را براساس دستورالعمل‌های مصوب کسب می‌کنند.
- **آموزش ضمن خدمت:** به آموزش‌هایی گفته می‌شود که در طول سنت‌ها خدمت کارکنان و کارگران به آنان ارائه می‌شود و شامل آموزش‌های ضمن خدمت عام و ضمن خدمت خاص می‌باشد.
- **آموزش ضمن خدمت عام:** آموزش‌هایی است که براساس استانداردها و برنامه‌های از پیش تعیین شده توسط سازمان مجری در طول سنت‌ها خدمت کارگران و کارکنان به آنان داده می‌شود.
- **آموزش ضمن خدمت خاص:** آموزش‌هایی است که بر حسب مورد برای رفع کمبودهای آموزشی یا ارتقای مهارت کارکنان یک سازمان به صورت یک برنامه‌ی خاص تهیه، تدوین و اجرا می‌شود. برنامه‌ی این آموزش براساس سفارش دستگاه اجرایی نیازمند، توسط سازمان آموزش دهنده تهیه، تدوین و اجرا می‌شود.
- **آموزش همگانی محیط‌زیست:** به مجموعه اقداماتی که رسانه‌های گروهی و مراکز فرهنگی در جهت ارتقای سطح دانش زیستمحیطی جامعه انجام می‌دهند اطلاق می‌شود.

اصل عمومی بودن حفاظت از محیط‌زیست (مطابق با اصل پنجم‌همگانی قانون اساسی) همگانی بودن آموزش محیط‌زیست را در ضمیر خود نهفته دارد. همگانی بودن آموزش و آگاهسازی اجتماعی در رابطه با حفاظت از محیط‌زیست همواره مورد تأکید اجلاس‌ها و کنوانسیون‌های بین‌المللی از جمله اجلاس جهانی توسعه‌ی پایدار (۲۰۰۲)، دستورکار ۲۱ آموزش برای همه* و افکار عمومی است.

منظور از همگانی بودن آموزش، هر دو فرآیند یاگیری و یاددهی است. کمتر کسی است که بر اصل یادگیری همگان به منظور افزایش سطح دانش و آگاهی خدشه وارد کند. اما مسئله‌ی یاددهی معمولاً مناقشه برانگیز است. به دلیل تقسیم کار در زندگی اجتماعی عصر حاضر و ایجاد سازمان‌های تخصصی، انتظار این است که هر سازمانی مسئولیت حوزه‌ی مرتبط با عنوان و وظایف خود را به تنها‌ی برعهده گیرد. به همین دلیل انتظار اولیه این است که سازمان حفاظت محیط‌زیست نیز به تنها‌ی مسئولیت یاددهی و دانش‌افزایی محیط‌زیست را برای گروه‌های مختلف اجتماعی عهده‌دار شود. این انتظار با اصل عمومی بودن حفاظت در اصل پنجم‌همگانی اساسی در تعارض است. علاوه بر آن با واقعیت محیط‌زیست که مفهومی به گستردگی نظام هستی، کلیه‌ی مخلوقات خداوندی، منظومه‌ی شمسی، زیست‌کره و انواع اکوسیستم‌ها است، انطباق نداشته و با رویکرد حفاظت جهانی محیط‌زیست قوانین و مقررات بین‌المللی و ملی از جمله منابع حقوق محیط‌زیست جمهوری اسلامی ایران نیز مغایرت دارد.

آموزش همگانی محیط‌زیست دارای دو وجه است: اولاً، همه‌ی اشار، طبقه‌ها و صنف‌های اجتماعی، مخاطب آموزش محیط‌زیست هستند، در برنامه‌های آموزش محیط‌زیست نمی‌توان گروه یا طبقه‌ای را به هر دلیل بی‌نیاز از این آموزش به حساب آورد؛ ثانیاً، آموزش‌دهی محیط‌زیست در حیطه‌ی صلاحیت و توان یک نهاد، مسئول حفاظت از محیط‌زیست نیست. همه‌ی ارگان‌ها و نهادهای مسئول آموزش در کشور در حوزه و حدود خود با استناد به دستور کار ۲۱، اهداف آموزش برای همه، سند اجلاس جهانی ژوهانسبورگ، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و مصوبه‌ی سال ۱۳۷۴ شورای عالی حفاظت محیط‌زیست در قبال آموزش محیط‌زیست مسئول هستند.

مصطفی سال ۱۳۷۴ شورای عالی حفاظت محیط‌زیست، آموزش همگانی را به دو

* EFA: Education For All

بخش تقسیم می کند:

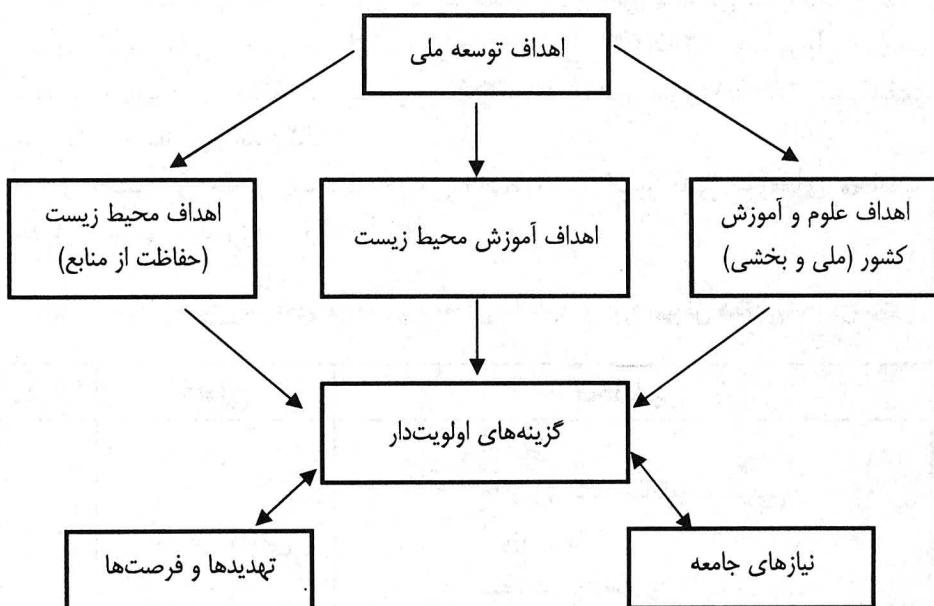
۱- آموزش گیرندهای مخاطبین (مخاطبین)

۲- آموزش دهندهای نهادهای مسئول، توجه به محتوای این مصوبه تأکید بر توزیع

مسئولیت آموزش همگانی محیط‌زیست بین سازمان‌های مختلف (تعامل بین‌بخشی) را

روشن‌تر می‌سازد.

چگونه می‌توان تعامل بین‌بخشی را ایجاد کرده و اهداف آموزش محیط‌زیست را با اهداف آموزش عمومی و بخشی و همچنین نیازهای جامعه منطبق ساخت و به برنامه تلفیقی مناسبی دست یافت. شکل (۱) مدلی تلفیقی در این رابطه را ارائه داده است.

شکل ۱- مدل تلفیقی اهداف آموزش محیط‌زیست با اهداف علوم و آموزش کشور و نیازهای اجتماعی

آموزش همگانی محیط‌زیست که مناسب‌تر است آموزش توسعه‌ی پایدار خوانده شود، به دلیل تنوع موضوعات، تنوع مخاطبان و تنوع شیوه‌های آموزشی، از پیچیدگی فراوانی برخوردار است. برخلاف آموزش‌های بخشی، آموزش محیط‌زیست جز در سایه برنامه، اراده و تعامل و اقدام جمعی میسر نیست. سازمان حفاظت محیط‌زیست بخش ناچیزی از منظومه‌ی آموزش توسعه‌ی پایدار است. حتی در صورتی که همه‌ی بخش‌ها و نهادهای موجود

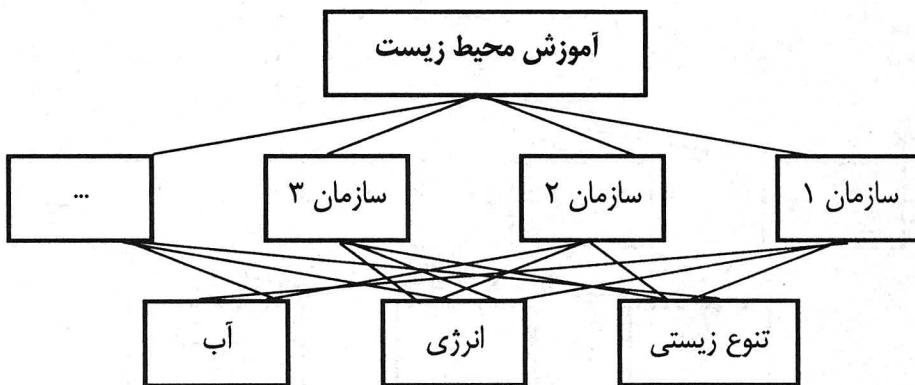
در کشور نسبت به تنظیم و اجرای آموزش توسعه‌ی پایدار متعهد شوند، باز هم نتیجه‌های عاید نخواهد شد. اگر برنامه‌ی هر یک از آن‌ها با برنامه‌ی سایرین از انسجام کافی برخوردار نباشد. شکل ۲ (الف، ب، ج) بیانگر تنواع و پیچیدگی آموزش محیط‌زیست و ضرورت تفیق برنامه‌های آموزش محیط‌زیست و ایجاد انسجام و هماهنگی در برنامه‌های بخشی و ملی است.

با توجه به مسایل ذکر شده، در برنامه‌ی چهارم توسعه‌ی کشور به بحث آموزش محیط‌زیست پرداخته شد و ماده ۶۰ و ۶۴ قانون برنامه‌ی چهارم توسعه‌ی کشور، در رابطه با آموزش محیط‌زیست به تصویب رسید. بند الف ماده‌ی ۶۴ قانون برنامه به مقوله‌ی ارتقای آگاهی‌های عمومی و دستیابی به توسعه‌ی پایدار به منظور حفظ محیط‌زیست و با تأکید بر گروه‌های اثرگذار و اولویت‌دار می‌پردازد. در همین راستا سازمان حفاظت محیط‌زیست، آینه‌نامه‌ی اجرایی مربوط به این بند را تهیه و بنا به پیشنهاد شورای عالی حفاظت محیط‌زیست در جلسه‌ی مورخ ۱۳۸۵/۴/۲۸ هیأت وزیران تصویب نمود و تصویب‌نامه‌ی مذکور با شماره‌ی ۲۶۶۰۰/۳۵۰۵۹ تاریخ ۱۳۸۵/۵/۱ به کلیه‌ی وزارت‌خانه‌ها و سازمان‌ها ابلاغ شد.

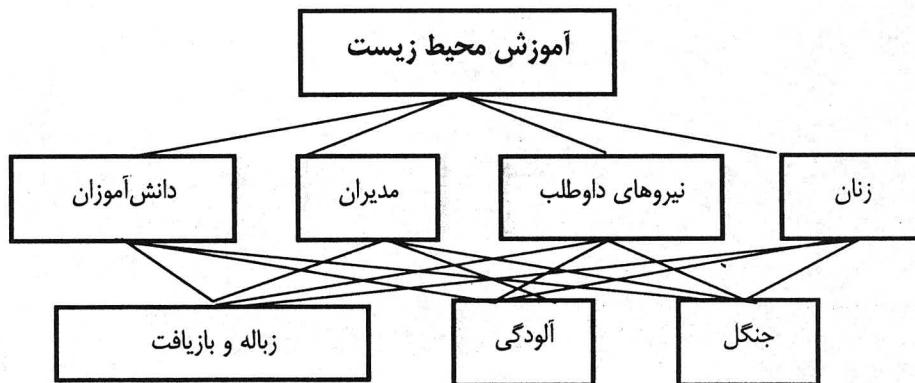
در مجموعه‌ی حاضر، وضعیت آموزش محیط‌زیست کشور طبق گروه‌های مخاطب جدول شماره ۱ تشریح شده است.

جدول شماره ۱- تنواع روش‌های آموزشی و گروه‌های مخاطب در حوزه آموزش همگانی محیط‌زیست

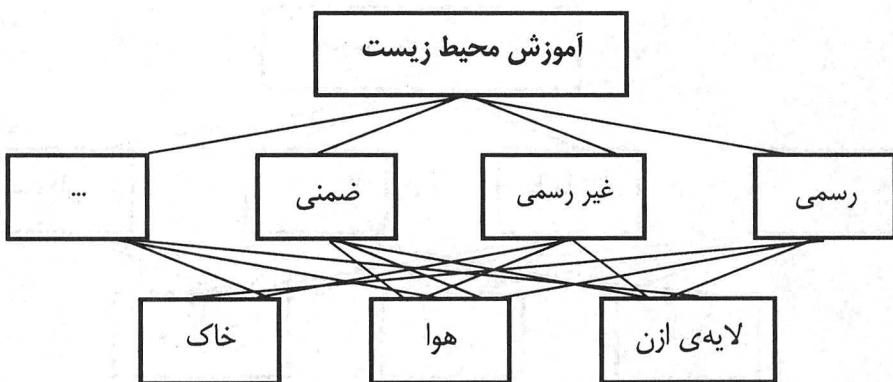
ردیف	عنوان	مخاطبین
۱	آموزش رسمی	آمادگی مدارس (کلیه مقاطع تحصیلی) آموزش عالی نهضت سوادآموزی فنی و حرفه‌ای
۲	آموزش غیررسمی	مدیران و سیاستگذاران تولیدکنندگان (صنعت، کشاورزی و خدمات) مصرف کنندگان (عامه مردم)
۳	آموزش خمنی	دیداری شنیداری نوشتاری

الف- نوع آموزش‌دهندگان

ب- نوع مخاطبان

ج- تنواع روش‌های آموزش محیط‌زیست

شکل ۲- ساختار تعاملی آموزش محیط‌زیست

فصل دوم

آموزش رسمی

آموزش غیررسمی

آموزش ضمنی

(۱) آموزش رسمی کشور

آموزش رسمی - آمادگی

به طور کلی در زمینه‌ی آموزش رسمی کودکان زیر ۷ سال (مقطع پیش‌دبستانی و آمادگی) در زمینه‌ی محیط‌زیست تاکنون در سطح ملی اقدام زیربنایی و شایسته‌ای که مبتنی بر برنامه‌ریزی اصولی باشد صورت نپذیرفته است. لذا وضعیت موجود آموزش رسمی این گروه (شامل کودکان، مریبان و اولیاء) مطلوب ارزیابی نمی‌گردد در حالی که نتایج پژوهش‌های علمی نشان می‌دهد که فرآیند جامع پذیری با هدف تغییر رفتار در سنین کودکی آغاز می‌شود. با این اوصاف، اهم اقدامات انجام شده در سطح ملی (ستادی و استانی) به شرح زیر است:

- جهت تعمیق و توسعه همکاری‌های آموزشی در زمینه‌ی محیط‌زیست با دفاتر ستادی امور کودکان سازمان بهزیستی کشور اقداماتی صورت گرفته است.

- تولید و چاپ مجموعه کتاب‌های دانستنی‌های زیست‌محیطی، ویژه‌ی کودکان پیرامون موضوعات آب، هوا، انرژی، زباله، درخت و جنگل و تنوع زیستی توسط دفتر آموزش زیست‌محیطی سازمان حفاظت محیط‌زیست (۱۳۸۲-۱۳۸۳).

- تولید مجموعه کلیپ‌های آموزشی تحت عنوانین «آسمون شهر ما» با ۳۰ موضوع زیست‌محیطی، «زمین‌تنها نیست»، «زیباترین ترانه» و «سرگرمی‌های زیست‌محیطی» به صورت CD و یا VHS، ویژه‌ی کودکان.

- تهییه و چاپ مجموعه روزنامه‌های دیواری با موضوعات آب، هوا، زباله،

- درخت و جنگل، انرژی و تنوع زیستی و در اختیار قراردادن CD آماده به چاپ آن به واحدهای مربوطه و علاقمند به محیطزیست.
- تولید و چاپ مجموعه کتابهای «آشنایی با محیطزیست» ویژه کودکان ۶-۵ سال.
 - مشارکت سازمان حفاظت محیطزیست در جشنواره‌ها و برنامه‌های فرهنگی در زمینه‌ی محیطزیست برای کودکان.
 - تولید و پخش برنامه‌های زیستمحیطی ویژه کودکان در شبکه‌های مختلف صدا و سیما.
 - اقدام برخی نهادهای فرهنگی در جهت تولید کتب، نشریات، برپایی جشنواره‌ها و برنامه‌های زیستمحیطی خاص کودکان.

چالش‌های موجود در بخش آمادگی

- آگاهی ناکافی از نیازهای آموزشی کودکان و مریبان در زمینه‌ی محیطزیست، جهت تدوین برنامه‌های آموزشی اثربخش.
- شناخت ناکافی از روش‌های نوین تکنولوژی آموزشی ویژه کودکان.
- مشخص نبودن جایگاه آموزش همگانی محیطزیست در فرآیند برنامه‌ریزی آموزشی ضمن خدمت مریبان مهدهای کودک.
- پراکنده‌کاری در زمینه‌ی آموزش مفاهیم زیستمحیطی بوسیله‌ی نهادهای دولتی و غیردولتی و نبود وحدت رویه‌ی خاص.
- تعارض آموزش‌های نظری ویژه کودکان با واقعیت رفتارهای زیستمحیطی خانواده و جامعه.
- بودجه‌ی ناکافی و تخصیص نامناسب اعتبارات در زمینه‌ی اجرای برنامه‌های آموزشی- فرهنگی ویژه کودکان.
- حمایت ناکافی دولت از فعالیت‌های فرهنگسازی به وسیله نهادهای غیردولتی برای کودکان.

علاوه بر ذکر اقدامات انجام شده و چالش‌های موجود در بخش آمادگی به زمینه‌های مثبت ذیل نیز اشاره می‌شود:

- با توجه به این اقدامات انجام شده، مراکز مهدهای کودک و آمادگی در راستای همکاری با این سازمان در فعالیت‌های آموزشی و فرهنگ‌سازی زیست‌محیطی اعلام آمادگی بیشتری نموده‌اند.
- کودکان مقطع آمادگی برای دریافت پیام‌های آموزشی، از آمادگی ذهنی بالایی برخوردار هستند.
- تعامل و آمادگی سازمان بهزیستی برای همکاری با سازمان حفاظت محیط‌زیست.
- انجام فعالیت‌های فرهنگی زیست‌محیطی بوسیله‌ی برخی نهادهای غیردولتی برای کودکان مقطع آمادگی.
- تلاش بیشتر صدا و سیما در تولید و پخش برنامه‌های رادیو و تلویزیون کودکان.
- وجود ظرفیت مناسب برای تولید مواد کمک‌آموزشی ویژه‌ی کودکان در سازمان حفاظت محیط‌زیست.

آموزش رسمی- مدارس (کلیه مقاطع تحصیلی)

وضعیت موجود آموزش رسمی محیط‌زیست در مدارس کشور با توجه به ایجاد شرایط مساعد و حساسیت‌های لازم در وزارت آموزش و پرورش در دو مقطع دبستان و دبیرستان، نسبتاً خوب ارزیابی می‌گردد. مشروط بر تداوم و استمرار اقدامات انجام شده می‌توان شرایط را در چند سال آتی امیدوار کننده تصور نمود. اما در زمینه آموزش رسمی محیط‌زیست در مقطع راهنمایی و آموزش‌های ضمن خدمت معلمان و آموزگاران اقدامات انجام شده ناکافی می‌باشد که باید مورد توجه بیشتر قرار گیرد. همچنین تصویب پیمان‌نامه "دانش‌آموز و طبیعت" در دو مین نشست دوره‌ی سوم مجلس دانش‌آموزی (هشتاد و چهارمین اجلاس) زمینه همکاری و تعامل بین دو دستگاه را هموار نموده است.

اهم اقدامات انجام شده در سطح ملی (ستادی و استانی) به شرح زیر است:

- مطالعات تطبیقی کتاب‌ها و برنامه‌های درسی برخی از کشورها در دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی وزارت آموزش و پرورش در حوزه‌ی آموزش محیط‌زیست در حال انجام می‌باشد. برگزاری کارگاه‌های آموزشی بین‌المللی با هدف تغییر نگرش آموزشگران و برنامه‌ریزان آموزشی در ایران و استفاده از تجرب کارشناسان سایر کشورها از اهم اقدامات انجام شده در این زمینه می‌باشد.
- اصلاح محتوی (مطلوب، تصاویر، نقشه‌ها، نمودارها) و گنجاندن مفاهیم زیست‌محیطی در کتاب‌های درسی علوم و ادبیات فارسی (بخوانیم و بنویسیم) مقطع دبستان و شیمی و جغرافیای مقطع دبیرستان.
- برگزاری کارگاه‌های آموزشی ویژه‌ی برنامه‌ریزان درسی وزارت آموزش و پرورش جهت افزایش آگاهی‌های برنامه‌ریزان درسی نسبت به مسائل زیست‌محیطی و استمرار آن در سطح ملی و منطقه‌ای.
- با توجه به تفاهم‌نامه‌ی آموزش و پرورش و سازمان حفاظت محیط‌زیست و به منظور پیشبرد اصولی‌تر اهداف آموزش محیط‌زیست در مدارس، تفاهم‌نامه‌ی مذکور در حال تمدید می‌باشد.
- در برخی از مدارس سطح کشور برنامه‌های آموزش محیط‌زیست در خارج از

فضاهای آموزشی و در محیط‌های طبیعی اجرا می‌شوند که این روش نوین آموزشی، بستر نسبتاً مناسبی را برای ارائه‌ی آموزش‌های زیستمحیطی به دانش‌آموزان فراهم نموده است.

- در حال حاضر بسیاری از برنامه‌های آموزش زیستمحیطی در قالب فعالیت‌های فوق برنامه از طریق سازمان دانش‌آموزی در سطح ملی و با مشارکت کانون‌های دانش‌آموزی انجام می‌شود.

چالش‌های موجود در بخش مدارس

- اطلاعات آموزشی محیط‌زیست در کتب درسی دانش‌آموزان کلی بوده و قادر نیازمندی‌های محلی و منطقه‌ای است.

- کمبود امکانات و تجهیزات کمک‌آموزشی جهت ارائه‌ی آموزش‌های زیستمحیطی.

- کمبود منابع علمی و اطلاعاتی در زمینه‌ی محیط‌زیست در سطح مدارس و در مقاطع مختلف تحصیلی.

- کمبود اطلاعات و ضعف در اطلاع‌رسانی زیستمحیطی برای نظام برنامه‌ریزی درسی وزارت آموزش و پرورش.

- محدودیت بودجه و تخصیص نامناسب اعتبارات.

- کیفیت فعلی چاپ کتاب‌های درسی از میزان اثرگذاری پیام‌های تصویری زیستمحیطی می‌کاهد.

- به وضعیت آموزش زیستمحیطی معلمان و آموزگاران مدارس به عنوان یکی از اهرم‌های تأثیرگذار در تحقق اهداف آموزش محیط‌زیست از طریق اجرای برنامه‌های آموزش ضمن خدمت توجه چندان نشده است.

علاوه بر ذکر اقدامات انجام شده و چالش‌های موجود در بخش مدارس (کلیه‌ی مقاطع تحصیلی) به زمینه‌های مثبت ذیل نیز اشاره می‌شود:

- انجام مطالعات تطبیقی در سیستم آموزش رسمی کشور به عنوان یکی از راهکارهای زیربنایی جهت تنظیم موضوعات آموزشی.

- کارشناسان و برنامه ریزان درسی در سال های اخیر به موضوعات زیست محیطی در گروه های مختلف درسی تمایل و علاقه مندی بیشتری نشان داده اند.
- علاقه مندی و مستعد بودن دانش آموزان به مشارکت در فعالیت ها و طرح های آموزش زیست محیطی.
- تغییر شیوه های آموزشی در مدارس به سمت شیوه های نوین مشارکتی.
- استقبال واحدهای استانی سازمان حفاظت محیط زیست و وزارت آموزش و پرورش از گسترش همکاری های دو جانبه.
- گرایش دانش آموزان به ایجاد تشكل های فعال دانش آموزی در حوزه هی محیط زیست.

آموزش رسمی - آموزش عالی

بدهیه است آموزش و فرهنگسازی زیستمحیطی زمانی به تحکیم اخلاق زیستمحیطی در جامعه منجر می‌گردد که بر پایه تحقیقات و پژوهش کافی بنا شده باشد و از آن طریق برنامه‌ها و فعالیت‌های در حال اجرا بر اساس اصول علمی و روش‌های اثربخش دنبال گردد. بخش آموزش عالی کشور به عنوان یکی از اصلی‌ترین بخش‌های متولی تحقیقات و پژوهش کشور محسوب می‌گردد. اما در شرایط حاضر متأسفانه پژوهش و تحقیقات در زمینه آموزش و فرهنگسازی زیستمحیطی از جایگاه شایسته‌ای در بخش آموزش عالی برخوردار نمی‌باشد. هم‌اکنون در دانشگاه‌های کشور به ضرورت انجام تحقیقات کاربردی در زمینه فرهنگ و اخلاق زیستمحیطی توجه شایانی شده و تحقیقات انجام شده در این زمینه از نظر کمی و کیفی بسیار ناچیز است. ضمناً در زمینه آموزش محیط‌زیست چه از نظر تلفیق آموزش‌های زیستمحیطی در همه رشته‌های تحصیلی به نحوی که فارغ‌التحصیلان حداقل مهارت کاربردی و نگرش زیستمحیطی مرتبط با حرفة‌ی خود را کسب نمایند، اقدامات انجام شده ناکافی است.

اهم اقدامات انجام شده در سطح ملی (ستاندی و استانی) به شرح زیر است:

- تعداد محدودی از دانشگاه‌ها با اجرای طرح دانشگاه سبز اقدام به انجام فعالیت‌های زیستمحیطی مختلفی در سطح دانشگاه‌ها نموده‌اند.
- همکاری سازمان با وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، در اجرای طرح آموزش سبز در سبز با هدف ارتقای دانش زیستمحیطی دانشجویان سراسر کشور.
- وضعیت انتشار کتب تخصصی زیستمحیطی با هدف دانش‌افزایی در حوزه‌های متنوع محیط‌زیست ناکافی ارزیابی می‌گردد.
- برخی از دانشگاه‌ها به منظور شناخت محیط‌زیست دروسی اختیاری در زمینه‌ی محیط‌زیست را برای برخی رشته‌های تحصیلی تصویب کرده‌اند که البته به مهارت آموزی منجر نمی‌شود.
- همکاری متقابل دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی در حوزه‌ی پژوهش و آموزش با سازمان حفاظت محیط‌زیست در سال‌های اخیر افزایش یافته است.

چالش‌های موجود در بخش آموزش عالی

- عدم توازن تعداد دانشجویان در حال تحصیل در رشته‌های محیط‌زیست نسبت به تعداد اعضای هیأت علمی و خدمات مورد نیاز.
 - کمبود شدید منابع علمی و تخصصی در زمینه‌ی محیط‌زیست.
 - نبود گرایش‌های تخصصی رشته‌ی محیط‌زیست در تحصیلات تکمیلی و در نتیجه عدم رفع نیازهای تخصصی این بخش در ارتباط با موضوعات خاص.
 - کمبود منابع علمی و اطلاعاتی محیط‌زیست در کتابخانه‌های مراکز آموزش عالی و عدم تبادل منابع و اطلاعات بین سازمان حفاظت محیط‌زیست و مراکز دانشگاهی.
 - ناشناخته ماندن نیازهای آموزشی رشته‌های مختلف تحصیلی در بخش آموزش عالی در زمینه‌ی محیط‌زیست و در نتیجه عدم امکان ارائه‌ی آموزش‌های متناسب و کاربردی.
- علاوه بر ذکر اقدامات انجام شده و چالش‌های موجود در بخش آموزش عالی به زمینه‌های مثبت ذیل نیز اشاره می‌شود:
- علاقه‌مندی بعضی از مراکز آموزش عالی به فعالیت‌های آموزشی و تحقیقاتی زیست‌محیطی.
 - تمایل دانشجویان مراکز آموزش عالی به مشارکت در فعالیت‌های گروه‌های زیست‌محیطی غیردولتی.
 - وجود زمینه مناسب فرهنگی در بین اقشار دانشجویی و دانشگاهی جهت انجام برنامه‌های آموزشی زیست‌محیطی.

آموزش رسمی - فنی و حرفه‌ای

در حال حاضر آموزش‌های بخش فنی و حرفه‌ای کشور از طریق دو مرجع متفاوت انجام می‌شود. بخشی از آموزش‌های فنی و حرفه‌ای از طریق وزارت آموزش و پرورش صورت می‌گیرد که دارای ۱۱۲۳ هنرستان فنی و حرفه‌ای (سال ۱۳۸۰) بوده و همچنین ۱۲۴۰ رشته آموزش مهارتی و کارودانش را ارائه می‌کند. علاوه بر آن سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور وابسته به وزارت کار و امور اجتماعی متولی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای کوتاه‌مدت بوده و با دارا بودن ۵۳۹ مرکز (سال ۱۳۸۲) در سطح کشور تربیت بخش بزرگی از نیروی انسانی ماهر بخش‌های فنی کشور را بر عهده دارد. منابع و کتب و جزوه‌های آموزش رشته‌های تحت پوشش سازمان فنی و حرفه‌ای از محتوى زیستمحیطی لازم برخوردار نیستند.

اهم اقدامات انجام شده در سطح ملی (ستادی و استانی) به شرح زیر است:

- هم‌اکنون سازمان فنی و حرفه‌ای کشور، واحدی را جهت تلفیق محتوای زیستمحیطی با استانداردهای مهارتی و آموزشی رشته‌های مختلف تحت پوشش آن سازمان دایر کرده است.

- در بخش آموزش‌های فنی و حرفه‌ای وزارت آموزش و پرورش، کتاب‌هایی با محتوای آموزش محیط‌زیست منتشر شده است.

- پژوهه نیازسنجی آموزش زیستمحیطی رشته‌های اتومکانیک و صافکاری بخش فنی و حرفه‌ای، به عنوان یک نمونه توسط سازمان حفاظت محیط‌زیست انجام شده است.

چالش‌های موجود در بخش فنی و حرفه‌ای

- سطح دانش زیستمحیطی مریان آموزشی رشته‌های مختلف فنی و حرفه‌ای کشور اندک می‌باشد.

- در بخش فنی و حرفه‌ای آموزش و فرهنگ‌سازی محیط‌زیست، برنامه‌ی مشخصی برای استفاده‌ی بهینه از قابلیت‌های جهت وجود ندارد.

- عدم تعامل سازمان فنی و حرفه‌ای با بخش صنعتی کشور برای استفاده بهینه از

ظرفیت‌ها و اعتبارات آموزشی جهت برنامه‌ریزی آموزش‌های زیست‌محیطی.

- عدم شناخت از الگوها و روش‌های نوین آموزش محیط‌زیست ویژه‌ی کارگاه‌های فنی که امروزه در بسیاری از کشورهای صاحب تجربه استفاده می‌شود.

- ظرفیت کافی در سازمان حفاظت محیط‌زیست جهت تعامل با حوزه‌ی آموزش فنی و حرفه‌ای کشور وجود ندارد.

- کمبود منابع مالی.

- عدم انجام پژوهش‌های لازم جهت تعیین نیازهای آموزشی بخش فنی و حرفه‌ای در زمینه‌ی محیط‌زیست.

علاوه بر ذکر اقدامات انجام شده و چالش‌های موجود در بخش فنی و حرفه‌ای به زمینه‌های مثبت ذیل نیز اشاره می‌شود:

- وجود مراکز، آموزشگاه‌های آزاد و کارگاه‌های مختلف در بخش فنی و حرفه‌ای کشور زمینه و موقعیت بسیار مناسبی را برای ارائه‌ی آموزش‌های زیست‌محیطی فراهم می‌نماید.

- امکان آموزش در مراکز ثابت، از طریق واحدهای سیار، آموزش در پادگان‌ها، آموزش ضمن کار و آموزش توسط آموزشگاه‌های آزاد در سازمان فنی و حرفه‌ای که زمینه‌ی وسیعی را برای انتقال پیام‌های زیست‌محیطی فراهم می‌کند.

- با توجه به فنی و صنعتی بودن بیشتر رشته‌های تحت پوشش بخش فنی و حرفه‌ای از طریق ارائه‌ی آموزش‌های زیست‌محیطی، بخش عمده‌ای از معضلات ناشی از واحدها و کارگاه‌های صنعتی قابل حل خواهد بود.

- از جمله اقدامات آموزش و پرورش در زمینه‌ی آموزش‌های زیست‌محیطی به این گروه‌های هدف، انتشارات زیست‌محیطی می‌باشد.

آموزش رسمی - نهضت سوادآموزی

سازمان نهضت سوادآموزی مرجع رسمی آموزش نوسوادان و کمسوادان جامعه محسوب می‌شود. سازمان حفاظت محیط‌زیست، براساس اهدافی که در جهت آموزش‌های زیستمحیطی این بخش از مخاطبین دنبال می‌کند تعامل خوبی را با نهاد مذکور برقرار نموده و اقدامات انجام شده در این زمینه مناسب ارزیابی می‌شوند.

فعالیت‌های آموزشی زیستمحیطی انجام شده به ویژه در مناطق روستایی و عشايری کشور مورد توجه می‌باشند اما شایسته است که در مناطق شهری نیز به طور جدی تری دنبال شوند.

مهمنترین اقدامات انجام شده در سطح ملی (ستاندی و استانی) به شرح زیر است:

- انعقاد تفاهم‌نامه‌ی همکاری متقابل بین سازمان حفاظت محیط‌زیست و نهضت سوادآموزی در سطح ملی در سال‌های اخیر (۱۳۷۸-۸۳).

- انعقاد تفاهم‌نامه‌ی همکاری در سطح ملی به انعقاد تفاهم‌نامه‌های استانی بین واحدهای تابعه‌ی دو دستگاه منجر شده و در نتیجه همکاری متقابل و تنگاتنگی را بین بیش‌تر واحدهای استانی ایجاد کرده است.

- چاپ و انتشار کتاب‌های متنوع با مضامین زیستمحیطی با در نظر گرفتن نیازهای زیستمحیطی منطقه‌ای و محلی در سطح ستادی و استانی در دستگاه‌های اجرایی.

- آموزش کتاب‌های منتشر شده به نوسوادان و کمسوادان.

- انجام فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی متنوع؛ از جمله برگزاری انواع مسابقات و جشنواره‌های فرهنگی ویژه نوسوادان در سطوح استانی.

- برگزاری کارگاه‌های آموزشی و مهارتی متعدد جهت افزایش دانش زیستمحیطی آموزشیاران نهضت سوادآموزی در سطوح استانی.

چالش‌های موجود در بخش نهضت سوادآموزی

- عدم هماهنگی کافی واحدهای استانی با یکدیگر و عدم استفاده از تجربیات به دست آمده.

- کمبود اعتبارات جهت چاپ و انتشار کتب آموزشی.
- عدم وجود ظرفیت لازم برای فعالیت آموزشی نوسوادان در زمینه‌ی محیط‌زیست.
- عدم پوشش‌دهی کل جمعیت بی‌سواد کشور از لحاظ فعالیت‌های سوادآموزی.

علاوه بر ذکر اقدامات انجام شده و چالش‌های موجود در بخش نهضت سوادآموزی به زمینه‌های مثبت ذیل نیز اشاره می‌شود:

- وجود بستر مناسب جهت همکاری بین دو دستگاه اجرایی.
- کاهش نرخ بی‌سوادی و فراهم شدن شرایط مساعد برای انتقال پیام‌های آموزشی محیط‌زیست.
- تمرکز بیشتر فعالیت‌های نهضت سوادآموزی در حوزه‌های مناطق روستایی و عشایری و تأثیر مثبت آموزش‌های زیست‌محیطی بر محیط‌زیست طبیعی کشور.
- حس علاقه‌مندی و مشارکت فعال کارشناسان آموزش و برنامه‌ریزان درسی نهضت سوادآموزی به آموزش‌های زیست‌محیطی.
- تیراز بالای کتاب‌های منتشر شده در نهضت سوادآموزی و امکان انتقال پیام‌های آموزش زیست‌محیطی در سطح گسترده.
- وجود تکنولوژی آموزشی مناسب در سازمان مسئول سوادآموزی.
در پایان این بخش به ارائه‌ی راهبردها، راهکارها، طرح‌ها و پروژه‌های موردی بخش آموزش رسمی پرداخته شده است.

اهداف، راهبردها، راهکارها و طرحهای

بخش آموزش رسمی

تذکرات:

با توجه به این که سازمان حفاظت محیط‌زیست در آیین‌نامه‌ی اجرایی بند الف ماده‌ی ۶۴ قانون برنامه‌ی چهارم توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی به عنوان مسئول کارگروه تعیین شده است، لذا در انجام کلیه‌ی طرح‌های ارائه شده، حضور و همکاری فعال خواهد داشت.

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی به عنوان متولی امر برنامه‌ریزی و بودجه، تأمین کننده‌ی بودجه طرح‌های ارائه شده می‌باشد.

طبق مصوبه‌ی شماره‌ی ۵۶۰۱/۱۹۰۱، مورخ ۲۴/۰۴/۱۸ شورای عالی اداری، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور از تاریخ مصوبه‌ی مذکور تحت عنوان دو معاونت به نام‌های «معاونت توسعه مدیریت و سرمایه‌ی انسانی رئیس جمهور» و «معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور» فعالیت می‌کند. لذا در برنامه‌ی ارائه شده، انجام فعالیت‌های مربوط به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور بر عهده‌ی «معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور» می‌باشد.

دستگاه‌های اجرا کننده‌ی پروژه‌های طرح شده می‌توانند بنا به ضرورت، از سایر ارگان‌ها به عنوان عضو همکار دعوت به عمل آورند.

دستگاه‌های همکار	ملحق	راهکارهای برنامه‌ی چهارم	اهداف برنامه‌ی چهارم	اهداف برنامه‌ی چهارم	آموزش رسمی
راهنمایی برآوردهای همکار					

آموزش رسمی

دستگاه‌های همکار	ملحق	راهنکارهای برنامه‌ی چهارم	راهبردهای برنامه‌ی چهارم	اهداف برنامه‌ی چهارم	عنوان پخش
وزارت آموزش و پرورش – سازمان نهضت سوادآموزی – یونسکو	- طرح کیاپسان مفاهیم و موضوعات زستمحیطی در کتابهای درسی مقاطعه مختلف از تلقی برنامه‌های شناس است - محیط زیست به عنوان یک اولویت در مواد آموزشی آموزش و پرورش	- تلقی برنامه‌های شناس از تلقی برنامه‌های شناس است - محیط زیست به عنوان یک اولویت در مواد آموزشی آموزش و پرورش	- راهبردهای برنامه‌ی چهارم		
وزارت آموزش و پرورش – سازمان نهضت سوادآموزی – یونسکو	- طرح تهمیه کتابهای کمک آموزشی دانشآموزان و آموزشگران - طرح تهمیه کتابهای کمک آموزشی و زندگی کوکان	- طرح تهمیه مفاهیم و موضوعات کمک آموزشی و زندگی کوکان	- آموزش زنستی در برنامه‌های آموزش پیش‌دبستانی		
وزارت آموزش و پرورش – سازمان نهضت سوادآموزی – یونسکو	- طرح تهمیه کتابهای راهنمایی روش آموزش محیط‌زیست بـ کوکان و زندگانی فکری کوکان و نوجوانان) - سازمان بهزیستی – یونیسف	- طرح تهمیه کتابهای راهنمایی روش آموزش محیط‌زیست بـ کوکان و زندگان و خانوارها	- آفریزش مهارت‌های زندگانی با گوش توسعه‌ی پایدار	- آفریزش مهارت‌های زندگانی با گوش توسعه‌ی پایدار	
وزارت آموزش و پرورش – سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	- طرح زبانگوی رشته‌های تحصیلی داشکاهی با گوش توسعه‌ی پایدار و تلقی ملاحظات زستمحیطی	- طرح زبانگوی رشته‌های تحصیلی داشکاهی با گوش توسعه‌ی پایدار و تلقی ملاحظات زستمحیطی	- آموزش فنی و حرفه‌ای کشور	- آموزش فنی و حرفه‌ای کشور	
وزارت کار و امور اجتماعی (سازمان شیخ‌الحکای) – مؤسسه اشتادار و تحقیقات صنعتی – وزارت صناع و معدن	- طرح تدوین استاندارهای آموزش پوشش سازمان فنی و حرفه‌ای کشور و تطبیق آن با برنامه‌ی درسی کارآموزان	- طرح تدوین استاندارهای آموزش پوشش سازمان فنی و حرفه‌ای کشور و تطبیق آن با برنامه‌ی درسی کارآموزان	- تقویت و بهبود برنامه‌های آموزشی مناسب اهداف حفاظت از محیط‌زیست	- تقویت و بهبود برنامه‌های آموزشی مناسب اهداف حفاظت از محیط‌زیست	

دستگاه‌های همکار	ملحق	راهنکاری برنامه‌ی چهارم	اصولهای برنامه‌ی چهارم	اهداف برنامه‌ی چهارم	عنوان پخش
آموزش رسمی					
سازمان مسیریت و برنامه‌ریزی کشور - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - سازمان اسناد مدنیهای وزارت کشور	- ایجاد نهاد ملی آموزش بای توسعه پایدار	- ایجاد نهاد ملی آموزش بای توسعه پایدار	- بروزگردی توسعه‌نهادی دولتی و غیردولتی در زمینه‌ی توسعه فرهنگی حفاظت از محیط‌زیست	- افزایش کمی و بهبود کیفی صناع آموزش برائی گروهی هدف در زمینه محیط‌زیست	-
	وزارت آموزش و پرورش	- طلح تأمین‌سازی مؤلفین کتب درسی مخالق مختلف تحصیلی نظام آموزش و پرورش در زمینه محیط‌زیست	- طلح تأمین‌سازی مؤلفین کتب درس و مواد کمک‌آموزنی نهضت سوال‌آموزی	- طلح تجهیز مراکز آموزشی به مسائل علمی و تجربی - زبان کمک‌آموزنی	-
	سازمان نهضت سوادآموزی - بسیج سازندگی	سازمان نهضت سوادآموزی - بسیج	وزارت آموزش و پرورش - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - سازمان صدا و سیما - وزارت کشور	- امکان سنبش استفاده‌ی مطلب از اظرفیت‌های موجود در نظام آموزش، تحقیق و ترویج آموزش، تحقیق و ترویج وزارت کار و امور اجتماعی (سازمان فنی و حرفه‌ای) - سازمان مسیریت و برنامه‌ریزی کشور	-

آموزش رسمی

عنوان بخش	آموزش رسمی			
دستگاه‌های هکار	ملحق	راهکارهای برنامه‌ی چهارم	راهبردهای برنامه‌ی چهارم	اهداف برنامه‌ی چهارم
وزارت آموزش و پرورش - سازمان پژوهشی و تحقیقات و فن‌آوری - سازمان فناوری و حرفه‌ای - سازمان فناوری و حرفه‌ای - سازمان نهضت سوادآموزن	- طبع شناسی و تئیین مسطح پژوهشی - وزارت علم و تحقیقات و فن‌آوری - سازمان فناوری و حرفه‌ای - سازمان فناوری و حرفه‌ای - سازمان نهضت سوادآموزن	- انجام پژوهشی علمی به منظور شناسنایی از نیازهای گروههای هدف در زمینه محیط‌زیست	- طبع انجام مطالعات تطبیقی و پژوهشی مناسب آموزش برای گروههای هدف در زمینه محیط‌زیست	- انجام پژوهشی علمی به منظور شناسنایی از نیازهای گروههای هدف در زمینه محیط‌زیست

دستگاه‌های همکار	ملحق	راهکارهای برنامه‌ی چهارم	راهبردهای برنامه‌ی چهارم	اهداف برنامه‌ی چهارم	عنوان پخش
آموزش رسمی					
وزارت آموزش و پرورش - وزارت علم و تحقیقات و فناوری - سازمان بهزیستی - سازمان بهزیستی اقتصادی - سازمان فرهنگی - یونسکو	- اجرایی بر اساس محتوای تحقیقاتی کلیدی در زمینه آموزش و مشترک بین دستگاهی در راسته نزدیک فرهنگ، حفاظت از محیط زیست	- ۱۱- توصیه تحقیقات علمی کلیدی در زمینه آموزش و ترویج فرهنگ محیط زیست محیط‌زیست	- ۱۲- دست یابی به دوشها و اجرای طبع دوش شناسخانه آموزش محیط زیست برای مخاطبان مختلف بخش آموزش رسمی کشور - انجام طرح مطالعات تطبیقی در زمینه فن اولیه های نوین آموزش محیط زیست گردوهای هدف - طرح هم‌اندیشی بین‌المللی در زمینه آموزش محیط زیست	- ۱۳- بهره‌برداری از امکانات و تجربه‌های در آموزش محیط زیست	- ۱۴- استفاده بینه از طوفستها قابلیت‌های رسانه‌های ارتقا و تقویت فرهنگ منظور ترویج فرهنگ محیط‌زیست
وزارت آموزش و پرورش - وزارت علم و تحقیقات و فناوری - سازمان بهزیستی - سازمان بهزیستی اقتصادی - سازمان فرهنگی - یونسکو	- اجرایی بر اساس محتوای تحقیقاتی کلیدی در زمینه آموزش و ترویج فرهنگ، حفاظت از محیط زیست	- ۱۱- توصیه تحقیقات علمی کلیدی در زمینه آموزش و مشترک بین دستگاهی در راسته نزدیک فرهنگ، حفاظت از محیط زیست	- ۱۲- دست یابی به دوشها و اجرای طبع دوش شناسخانه آموزش محیط زیست برای مخاطبان مختلف بخش آموزش رسمی کشور - انجام طرح مطالعات تطبیقی در زمینه فن اولیه های نوین آموزش محیط زیست گردوهای هدف - طرح هم‌اندیشی بین‌المللی در زمینه آموزش محیط زیست	- ۱۳- بهره‌برداری از امکانات و تجربه‌های در آموزش محیط زیست	- ۱۴- استفاده بینه از طوفستها قابلیت‌های رسانه‌های ارتقا و تقویت فرهنگ منظور ترویج فرهنگ محیط‌زیست
وزارت آموزش و پرورش - وزارت علم و تحقیقات و فناوری - سازمان بهزیستی - سازمان بهزیستی اقتصادی - سازمان فرهنگی - یونسکو	- اجرایی بر اساس محتوای تحقیقاتی کلیدی در زمینه آموزش و ترویج فرهنگ، حفاظت از محیط زیست	- ۱۱- توصیه تحقیقات علمی کلیدی در زمینه آموزش و مشترک بین دستگاهی در راسته نزدیک فرهنگ، حفاظت از محیط زیست	- ۱۲- دست یابی به دوشها و اجرای طبع دوش شناسخانه آموزش محیط زیست برای مخاطبان مختلف بخش آموزش رسمی کشور - انجام طرح مطالعات تطبیقی در زمینه فن اولیه های نوین آموزش محیط زیست گردوهای هدف - طرح هم‌اندیشی بین‌المللی در زمینه آموزش محیط زیست	- ۱۳- بهره‌برداری از امکانات و تجربه‌های در آموزش محیط زیست	- ۱۴- استفاده بینه از طوفستها قابلیت‌های رسانه‌های ارتقا و تقویت فرهنگ منظور ترویج فرهنگ محیط‌زیست

ردیف	پروژه‌های پیشنهادی جهت اجرای طرح‌های بخش آموزش رسمی
۱	برگزاری کارگاه‌های آموزشی جهت آگاهسازی و دانش‌افزایی برنامه‌ریزان آموزشی در مقطع ابتدایی
۲	برگزاری کارگاه‌های آموزشی جهت آگاهسازی و دانش‌افزایی برنامه‌ریزان آموزشی در مقطع راهنمایی
۳	برگزاری کارگاه‌های آموزشی جهت آگاهسازی و دانش‌افزایی برنامه‌ریزان آموزشی در مقطع متوسطه
۴	برگزاری کارگاه‌های آموزشی ویژه‌ی مؤلفین کتب درسی مقطع ابتدایی
۵	برگزاری کارگاه‌های آموزشی ویژه‌ی مؤلفین کتب درسی مقطع راهنمایی
۶	برگزاری کارگاه‌های آموزشی ویژه‌ی مؤلفین کتب درسی مقطع متوسطه
۷	برگزاری کارگاه‌های آموزشی ویژه‌ی نمایندگان منتخب مدرسین با موضوعات زیستمحیطی و روش‌های نوین آموزش محیط‌زیستی در مقطع ابتدایی
۸	برگزاری کارگاه‌های آموزشی ویژه نمایندگان منتخب مدرسین با موضوعات زیستمحیطی و روش‌های نوین آموزش محیط‌زیستی در مقطع راهنمایی
۹	برگزاری کارگاه‌های آموزشی ویژه‌ی نمایندگان منتخب مدرسین با موضوعات زیستمحیطی و روش‌های نوین آموزش زیستمحیطی در مقطع متوسطه
۱۰	تهیه و تدوین کتاب‌های آموزشی با موضوعات مختلف محیط‌زیستی ویژه‌ی دانش‌آموzan مقطع ابتدایی
۱۱	تهیه و تدوین کتاب‌های آموزشی با موضوعات مختلف محیط‌زیستی ویژه‌ی دانش‌آموzan مقطع راهنمایی
۱۲	تهیه و تدوین کتاب‌های آموزشی با موضوعات مختلف محیط‌زیستی ویژه‌ی دانش‌آموzan مقطع متوسطه
۱۳	تهیه و تدوین کتاب‌های آموزشی با موضوعات مختلف محیط‌زیست و روش‌های آموزش محیط‌زیست ویژه‌ی مدرسان مقطع ابتدایی
۱۴	تهیه و تدوین کتاب‌های آموزشی با موضوعات مختلف محیط‌زیستی و روش‌های آموزش محیط‌زیستی ویژه‌ی مدرسان مقطع راهنمایی
۱۵	تهیه و تدوین کتاب‌های آموزشی با موضوعات مختلف محیط‌زیستی و روش‌های آموزش محیط‌زیستی ویژه‌ی مدرسان مقطع متوسطه
۱۶	تجهیز کتابخانه‌های مدارس مقطع ابتدایی به منابع علمی جدید با موضوعات مختلف زیستمحیطی
۱۷	تجهیز کتابخانه‌های مدارس مقطع راهنمایی به منابع علمی جدید با موضوعات مختلف زیستمحیطی

ردیف	پروژه‌های پیشنهادی جهت اجرای طرح‌های بخش آموزش رسمی
۱۸	تجهیز کتابخانه‌های مدارس مقطع متوسطه به منابع علمی جدید با موضوعات مختلف زیستمحیطی
۱۹	نیازسنجی و تعیین الیت‌های آموزشی در زمینه‌ی محیط‌زیست در مقطع ابتدایی
۲۰	نیازسنجی و تعیین الیت‌های آموزشی در زمینه‌ی محیط‌زیست در مقطع راهنمایی
۲۱	نیازسنجی و تعیین الیت‌های آموزشی در زمینه‌ی محیط‌زیست در مقطع متوسطه
۲۲	ایجاد سایت‌های آموزش محیط‌زیست و تهیه بانک‌های اطلاعاتی در مدارس (آموزش الکترونیکی)
۲۳	برگزاری سمینارهایی با عنوان آموزش زیستمحیطی در آموزش رسمی کشور
۲۴	ایجاد مدرسه‌ی سبز در مقطع ابتدایی
۲۵	ایجاد مدرسه‌ی سبز در مقطع راهنمایی
۲۶	ایجاد مدرسه‌ی سبز در مقطع متوسطه
۲۷	برگزاری کارگاه‌های آموزشی جهت آگاه‌سازی و دانش‌افزایی مریبان مهدویات کودک و مرکز پیش‌دبستانی
۲۸	تهیه و تدوین کتاب‌های راهنمای روش‌های آموزشی محیط‌زیستی به کودکان (ویژه‌ی مهدویات کودک و خانواده‌ها)
۲۹	تهیه و تدوین کتاب‌های آموزشی با موضوعات مختلف محیط‌زیستی (ویژه‌ی مریبان مهدویات کودک و خانواده‌ها)
۳۰	تهیه و تدوین کتاب‌های کمک‌آموزشی ویژه‌ی کودکان مهدویات کودک
۳۱	تعیین نیاز اولویت‌های آموزشی مریبان مهدویات کودک در زمینه‌ی محیط‌زیستی
۳۲	تعیین نیاز اولویت‌های آموزشی کودکان در زمینه‌ی محیط‌زیستی
۳۳	بررسی نحوه‌ی مشارکت کودکان در فرآیند آموزش محیط‌زیستی
۳۴	ایجاد مهدویات کودک سبز
۳۵	برگزاری کارگاه‌های آموزشی جهت آگاه‌سازی و دانش‌افزایی آموزشیاران نهضت سواد‌آموزی
۳۶	برگزاری کارگاه‌های آموزشی جهت آگاه‌سازی و دانش‌افزایی مریبان سازمان فنی و حرفه‌ای کشور و مرکز تربیت بدنی
۳۷	تجهیز کتابخانه‌های دانشگاه‌های کشور به منابع علمی جدید با موضوعات مختلف زیستمحیطی
۳۸	بررسی امکانات و ظرفیت‌های آموزش و پرورش برای انجام آموزش‌های محیط‌زیستی

ردیف	پروژه‌های پیشنهادی جهت اجرای طرح‌های بخش آموزش رسمی
۳۹	بررسی امکانات و ظرفیت‌های نهضت سوادآموزی برای انجام آموزش‌های محیط‌زیستی
۴۰	بررسی امکانات و ظرفیت‌های سازمان فنی و حرفه‌ای برای انجام آموزش‌های محیط‌زیستی
۴۱	بررسی امکانات و ظرفیت‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری برای انجام آموزش‌های محیط‌زیست
۴۲	بررسی امکانات و ظرفیت‌های سازمان بهزیستی برای انجام آموزش‌های محیط‌زیستی
۴۳	ایجاد سایت‌های آموزشی زیست‌محیطی و تهیه‌ی بانک‌های اطلاعاتی در مراکز آموزشی عالی
۴۴	بررسی تجربیات کشورهای مشابه در زمینه‌ی فناوری‌های نوین آموزشی محیط‌زیستی در سطح کودکان
۴۵	بررسی تجربیات کشورهای مشابه در زمینه‌ی فناوری‌های نوین آموزشی محیط‌زیستی در سطح مدارس
۴۶	بررسی تجربیات کشورهای مشابه در زمینه فناوری‌های نوین آموزش محیط‌زیست در سطح دانشگاه‌ها
۴۷	برگزاری سمینارها و همایش‌های بین‌المللی در زمینه‌ی آموزش محیط‌زیستی
۴۸	انتشار مطالب زیست‌محیطی در نشریات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
۴۹	انتشار مطالب زیست‌محیطی در نشریات وزارت آموزش و پرورش
۵۰	انتشار مطالب زیست‌محیطی در نشریات نهضت سوادآموزی
۵۱	انتشار مطالب زیست‌محیطی در نشریات سازمان بهزیستی کشور
۵۲	انتشار مطالب زیست‌محیطی در نشریات سازمان فنی و حرفه‌ای کشور
۵۳	ایجاد دانشگاه‌های سبز

(۲) آموزش غیررسمی کشور

آموزش غیررسمی - سیاستگذاران و مدیران

با توجه به این که بسیاری از برنامه‌ها، تصمیم‌گیری‌ها، راهبردها و فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور از تفکرات و باورهای سیاستگذاران و مدیران کشور نشأت می‌گیرد، این گروه از جامعه به دلیل تأثیر مهمی که در تحقق توسعه‌ی پایدار خواهد داشت از مهمترین مخاطبین بخش آموزش زیستمحیطی کشور محسوب می‌شوند. در حال حاضر وضعیت آگاهی زیستمحیطی عمده‌ی مدیران و سیاستگذاران کشور از شرایط مطلوبی برخوردار نمی‌باشد. آن دسته از مدیرانی که از آگاهی‌های زیستمحیطی متناسبی برخوردارند نیز در بسیاری از موقع آگاهی‌هایشان به نوع نگرش آن‌ها در برخورد با محیط‌زیست تأثیرگذار نبوده و لذا باور به تصمیم‌گیری و اعمال مدیریت محیط‌زیست ندارند که در نتیجه، آثار زیانبار ناشی از بسیاری برنامه‌ها، پروژه‌ها و تصمیم‌های اتخاذ شده در بخش دولتی بر محیط‌زیست، به دلیل عدم رعایت اصول زیستمحیطی در این فرآیند کاملاً مشهود است. به طور کلی در حال حاضر وضعیت کشورمان از نظر میزان تلفیق محیط‌زیست و توسعه در سطح کلان سیاستگذاری، برنامه‌ریزی و مدیریت مطلوب ارزیابی نمی‌شود. مهم‌ترین اقدامات انجام شده در سطح (ستادی و استانی) به شرح زیر می‌باشد:

- برگزاری کارگاه‌های آموزشی تخصصی ویژه‌ی مدیران سازمان حفاظت محیط‌زیست (مدیریت بحران، SEA، مدیریت پایه‌ی محیط‌زیست، برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های زیستمحیطی و...).
- برگزاری کنگره‌های ملی و بین‌المللی تخصصی در رابطه با آموزش‌های زیستمحیطی.
- تلاش در جهت ایجاد دولت سبز از طریق دانش‌افزایی مدیران و کارکنان دولت و الزام به برقراری مدیریت زیستمحیطی (در قالب بند پ تبصره‌ی ۲۰ قانون بودجه‌ی سال ۸۲ و ۸۳).
- تشکیل فراکسیون محیط‌زیست مجلس شورای اسلامی.
- توجه و تلاش برخی وزارت‌خانه‌ها و سازمان‌ها برای آگاهسازی و دانش‌افزایی.

کارکنان و مدیران.

- افزایش توجه نمایندگان و قانونگذاران به اهمیت محیط‌زیست و توسعه‌ی پایدار.
- افزایش تعامل و همکاری بین دستگاه‌ها، سازمان‌ها، نهادهای دولتی و غیردولتی در زمینه آموزش‌های زیست‌محیطی.
- افزایش تعامل و همکاری بین سازمان حفاظت محیط‌زیست و قوه‌ی قضائیه و تقویت نگرش زیست‌محیطی قضات به منظور اجرای دقیق‌تر قوانین و مقررات حفاظت از محیط‌زیست.
- تصویب طرح مدیران سبز‌اندیش در سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، تولید و چاپ بولتن‌های آموزشی با موضوعات آب و انرژی، کشاورزی و تنوع زیستی و ارسال آن به مدیران سراسر کشور.

چالش‌های موجود در بخش مدیران و سیاستگذاران

- کم‌توجهی به ایجاد نگرش یکپارچه و هماهنگ به جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی در نظام برنامه‌ریزی کشور.
 - نارسایی در شیوه‌های آموزش محیط‌زیست برای مدیران.
 - انگیزه و تمایل کم افراد به فراگیری و کسب آموزش‌های لازم پس از تصدی پست مدیریت.
 - ترجیح دادن منافع اقتصادی کوتاه‌مدت و گذرا در برنامه‌های توسعه به منافع درازمدت و پایداری که در صورت رعایت اصول زیست‌محیطی حاصل می‌شوند.
- علاوه بر ذکر اقدامات انجام شده و چالش‌های موجود در بخش مدیران و سیاستگذاران به زمینه‌های مثبت ذیل نیز اشاره می‌شود:
- الزامی نمودن آموزش مدیریت محیط‌زیست برای همه‌ی مدیران پایه و میانی دولت.
 - ایجاد بستر نسبتاً مناسب برای دانش‌افزایی مدیران و سیاستگذاران.
 - توجه بیش‌تر مدیران و سیاستگذاران نسبت به اهمیت محیط‌زیست در برنامه‌های توسعه.

- رویکرد مثبت قوانین و مقررات به اهمیت محیط‌زیست در برنامه‌های توسعه.
- همگرایی نهادها و دستگاه‌های دولتی در جهت اجرای برنامه‌های آموزش زیست‌محیطی.

آموزش غیررسمی - بخش تولیدکنندگان

بخش تولیدی کشور را می‌توان به سه زیربخش کشاورزی، صنعت و خدمات، تقسیم کرد. به دلیل اهمیتی که آگاهی‌های مورد نیاز و ترویج الگوهای تولید مناسب از طریق ارائه‌ی آموزش‌های کاربردی دارند، فعالیت‌های آموزش این بخش مهم در طبقه آموزش غیررسمی جای گرفته است. در مطالب ذیل، به بررسی وضعیت زیربخش‌های مذکور، اهم اقدامات انجام شده و چالش‌های موجود می‌پردازیم.

الف) زیربخش صنعت

با وجود این که در سال‌های اخیر تلاش زیادی در بخش صنعتی برای ترویج الگوهای تولید پاک صورت پذیرفته، اما هنوز الگوی تولید پایدار به عنوان یک تفکر ارزشی در سراسر بخش صنعتی کشور گسترش نیافته است. ولیکن با توجه به فعالیت‌هایی که در بخش صنعت و معدن در زمینه‌ی برگزاری دوره‌های آموزشی زیستمحیطی صورت می‌پذیرد و با توجه به این مسئله که ارائه‌ی این آموزش‌ها در درازمدت می‌تواند تأثیر مثبتی بر عملکرد بخش صنعتی داشته باشد، وجود این شرایط را می‌توان امیدوار کننده توصیف نمود.

اهم اقدامات انجام شده در سطح ملی (ستادی و استانی) به شرح زیر می‌باشد:

- به منظور اشاعه و توسعه‌ی فرهنگ زیستمحیطی، در سطح کلیه‌ی مدیران، کارکنان و فعالان بخش صنعت و معدن، فعالیت‌های جدیدی از طریق وزارت صنایع و معدن به عنوان متولی اصلی این بخش آغاز شده است.
- تدوین بیش از ۳۰ عنوان برنامه‌ی آموزشی در محورهای مختلف زیستمحیطی برای کارشناسان ستادی و واحدهای صنعتی و برگزاری سالانه بیش از ۱۰۰ دوره‌ی زیستمحیطی در سازمان صنایع و معدن استان‌ها.
- به طور کلی با توجه به وضعیت موجود، در حال حاضر نیاز مهمی به ساماندهی آموزش و پژوهش‌های زیستمحیطی در سطح صنعت و ایجاد یک نظام اطلاع‌رسانی زیستمحیطی در این بخش وجود دارد.

ب) زیربخش کشاورزی

زیربخش کشاورزی به عنوان یکی از زیربخش‌های محوری و بنیادین در چرخه‌ی اقتصادی و تولیدی کشور محسوب می‌گردد. در زیربخش کشاورزی نیز مانند زیربخش صنعتی هنوز روند الگوهای تولید پایدار به عنوان تفکر غالب تحکیم نیافته و به نظر می‌رسد سیاست تولید بیشتر هرچند با ایجاد تأثیرات منفی بر محیط‌زیست، غالب باشد. در حال حاضر بسیاری از کشاورزان کشور با روش‌های تولید محصولات و فرآورده‌های کشاورزی از طریق روش‌های تولید سازگار با محیط‌زیست آشنایی چندانی ندارند. با این اوصاف اقدامات انجام شده در زمینه آموزش و فرهنگ‌سازی در زیربخش کشاورزی را که عمدتاً از طریق وزارت جهاد کشاورزی دنبال می‌شود می‌توان به شرح زیر اعلام نمود:

- تلاش برای ایجاد تحول فکری و تغییر در نگرش مدیران و کارشناسان بخش کشاورزی نسبت به موضوع حفظ محیط‌زیست و توسعه‌ی پایدار (تهیه‌ی بولتن آموزشی با عنوان کشاورزی و تنوع زیستی و ارسال برای کلیه‌ی مدیران کشور).
- برنامه‌ریزی و بازنگری دوره‌های آموزشی وزارت جهاد کشاورزی از نظر تدوین و تصویب عناوین و سرفصل‌های دوره‌های آموزشی در زمینه‌ی محیط‌زیست.
- تشکیل کمیته‌ی تخصصی محیط‌زیست و توسعه‌ی پایدار از اواخر سال ۱۳۸۱ در وزارت جهاد کشاورزی.
- تصویب عناوین و سرفصل‌های بیست‌ویک دوره برای سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ در زمینه‌ی محیط‌زیست.
- انتشار نشریه‌ی علمی- تخصصی کشاورزی پایدار.
- اقدام برای ایجاد وب‌سایت توسعه‌ی پایدار کشاورزی به منظور اطلاع‌رسانی جامع.

ج) زیربخش خدمات

زیربخش خدمات طیف وسیعی از فعالیت‌های اقتصادی کشور را دربر می‌گیرد که از میان این طیف‌ها سه حوزه ۱- خدمات بهداشتی ۲- خدمات حمل و نقل و بازرگانی

۳- خدمات ارتباطات و اطلاع رسانی به دلیل کنش و واکنش مستقیمی که با محیط زیست دارد از اهمیت بیشتری برخوردارند. هم‌اکنون در زمینه آموزش و فرهنگ‌سازی زیست‌محیطی اقدامات هماهنگ و منسجمی انجام نشده است که بتوان آن‌ها را به طور مستقیم به بخش خدمات کشور منتصب نمود. هرچند هر از گاهی که در بعضی از ارگان‌ها و مراکز ارائه دهندهی خدمات، فعالیت‌هایی به صورت جسته و گریخته در زمینه محیط‌زیست انجام می‌شود.

چالش‌های موجود در بخش تولیدکنندگان

- ناگاهی یا کم توجهی بخش‌های تولیدی به فرآیند تولید پایدار.
- ناگاهی مردم از اثرات سوئه زیست‌محیطی کالاهایی که از طریق فرآیندهای تولیدی ناپایدار تولید می‌شوند.
- عدم توجه به فرآیندهای تولید پایدار در سیستم خرید کالاهای دولتی.
- آگاهی اندک مدیران بخش‌های تولیدی نسبت به روش‌های مدیریت و کاهش مواد زاید جامد، بازیافت و استفاده مجدد از منابع.
- تولید کالاهای غیرمنطبق با استانداردهای زیست‌محیطی به دلیل وجود فرهنگ مصرف‌گرایی.
- ضعف آگاهی‌رسانی به تولیدکنندگان در زمینه‌ی الگوهای تولید پایدار.
- آگاهی ناکافی از دانش و تکنولوژی‌های نوین مصرف معقول منابع و مواد در بخش‌های تولیدی و انتقال ضعیف دانش فنی لازم.

علاوه بر ذکر اقدامات انجام شده و چالش‌های موجود در بخش تولیدکنندگان به زمینه‌های مثبت ذیل نیز اشاره می‌شود:

- تأسیس دفاتر محیط‌زیست و توسعه‌ی پایدار در وزارت‌خانه‌های کشاورزی، نفت و صنایع و معادن و زیرمجموعه‌های تابعه‌ی آنها.
- ایجاد حساسیت جدید در مراکز صنعتی در دو زیربخش صنعت و کشاورزی برای توجه به محیط‌زیست.

- فراهم آوردن فرصت به منظور انجام تبلیغات زیستمحیطی بر روی کالاهای تولیدی در سال‌های اخیر.
- تلاش برای ارتقاء کیفی دانش زیستمحیطی مدیران بخش‌های تولیدی.
- افزایش تعداد واحدهای تولیدی دارای گواهینامه‌ی ایزو 14000 و لوح صنعت سبز.
- تمایل بخش تولید به الزامات قانونی محیط‌زیست از جمله طرح‌های EIA

آموزش غیررسمی - بخش مصرف کنندگان

با توجه به تأثیرات ناشی از فرهنگ مصرف بر محیط‌زیست که در صورت وجود روند مصرف بی‌رویه و نامعقول ضمن افزایش آلودگی‌ها و پسماندها، فشار فرایندهای را بر محیط‌زیست تحمیل خواهد نمود، سیاست تغییر دادن الگوی مصرف از طریق انجام آموزش‌های لازم، اطلاع‌رسانی و ترویج الگوهای مصرف معقول، بخش مهمی از آموزش عمل کردی غیررسمی جامعه را به خود اختصاص می‌دهد. براین اساس از سال ۱۳۶۸ در کشور ما شورای عالی بررسی و تعیین الگوی مصرف تشکیل شد و این شورا در زمینه مصرف آب، انرژی، حمل و نقل، ارتباطات، دارو، خوراک، پوشاش و مسکن فعال می‌باشد.

در حال حاضر توصیه‌های مصوب و اجرا شده این شورا نتایج نسبتاً خوبی را دربرداشته است، اما هنوز الگوی مصرف معقول به عنوان یک نگرش عمومی در جامعه جا نیافتداده است.

اهم اقدامات انجام شده در سطح ملی (ستاندی و استانی) به شرح زیر می‌باشد:

- در زمینه‌ی آب، اقدامات مناسبی از سوی وزارت جهاد کشاورزی برای جلوگیری از اتلاف آن در شبکه‌های آبیاری زمین‌های کشاورزی صورت پذیرفته است. در بخش صنعت، اقداماتی برای بازیافت آب از طریق تصفیه صورت پذیرفته است.

- در زمینه‌ی مصرف انرژی، هم به صورت عمومی و هم تخصصی اقدامات آموزشی و تبلیغی مناسب و مفیدی از سوی وزارت نیرو و وزارت نفت (سازمان بهینه‌سازی مصرف سوخت) صورت پذیرفته که در صورت استمرار، نتایج آن امیدوارکننده است.

در زمینه‌ی حمل و نقل، پیام‌های آموزشی متعددی از سوی دستگاه‌های متولی در جهت فرهنگ‌سازی استفاده از حمل و نقل عمومی به جامعه منتقل شده است، ولی به دلیل ناکافی بودن توان ناوگان حمل و نقل عمومی پیام‌های آموزشی مورد نظر چندان ثمریخش نیستند.

در بحث کشاورزی و غذا، آموزش‌های داده شده برای کاهش مصرف سموم و کودهای شیمیایی ناکافی و کم‌تأثیر بوده و تبلیغات انجام شده برای مصرف معقول مواد غذایی، به ویژه نان، در جامعه تأثیرات چندانی نداشته است.

چالش‌های موجود در بخش مصرف کنندگان

- گسترش فرهنگ مصرف در مناطق شهری و روستایی.
- مشکلات اقتصادی و نامتعادل بودن درآمد.
- ظرفیت ناکافی برای ارائه‌ی آموزش‌های فرهنگی در زمینه‌ی مصرف معقول از طریق رسانه‌های جمعی.
- عدم تعامل و انسجام بین بخش‌های تولیدی به منظور استفاده‌ی صحیح از مواد.
- عدم مکانیسم‌های تشویقی جهت حمایت از مصرف کنندگان زیست‌محیطی.
- عدم آشنایی به روش‌های تبلیغاتی و ترویجی در زمینه‌ی نهادینه کردن فرهنگ صحیح مصرف.
- عدم ضوابط و مقررات لازم در زمینه‌ی ترویج فرهنگ مصرف‌گرایی.
- ضعف در به کارگیری از تجارب موفق جهانی.
- بی‌توجهی مصرف کنندگان منابع و کالاهای به استفاده صحیح و به اندازه از منابع و مواد.
- ترویج و ارائه‌ی الگوهای نادرست مصرف توسط رسانه‌های جمعی فraigir و تأثیرگذار.
- عدم رغبت جامعه به استفاده از کالاهای بازیافتی.
- کیفیت پایین کالاهای بازیافتی.

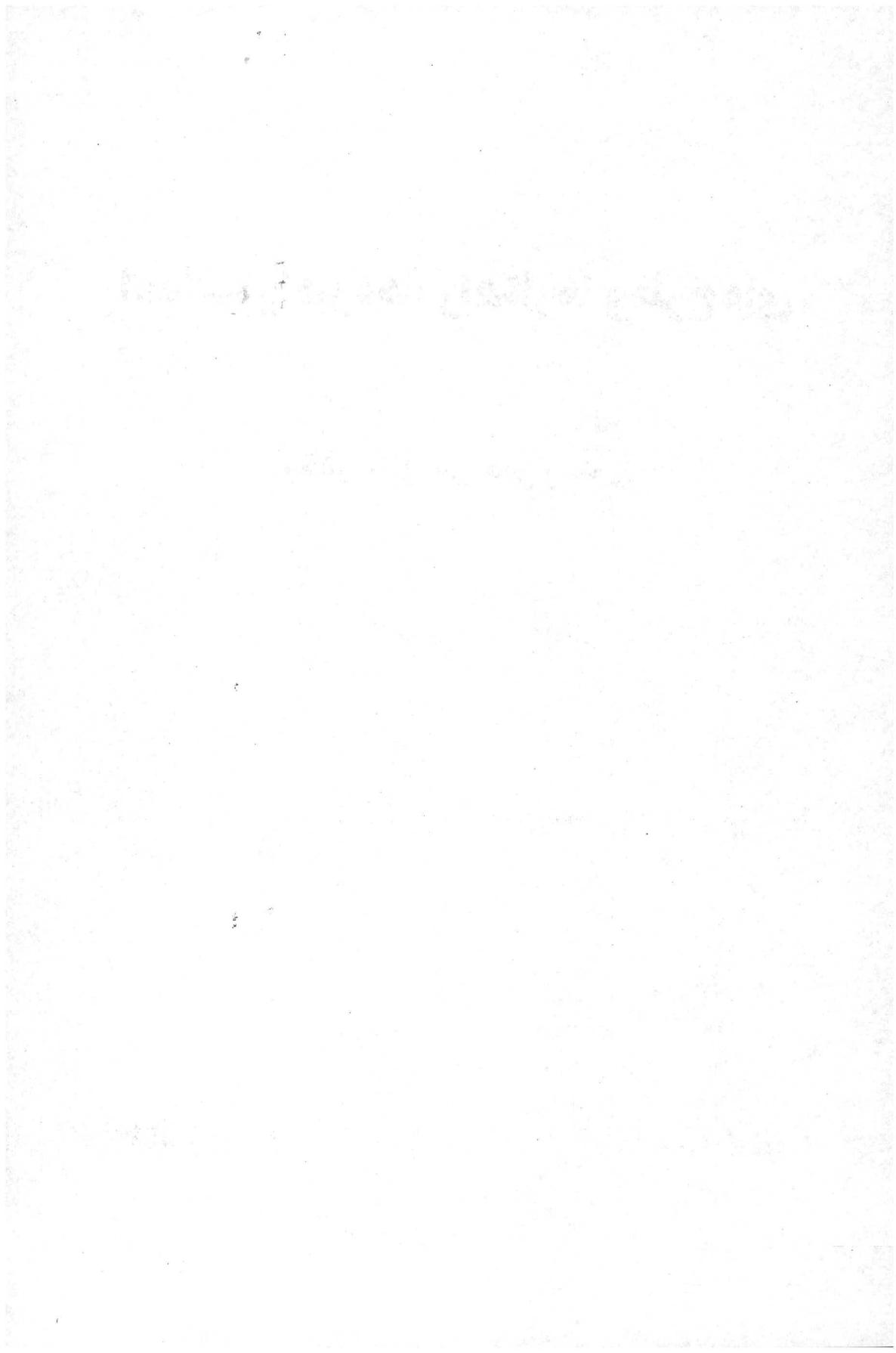
علاوه بر ذکر اقدامات انجام شده و چالش‌های موجود در بخش مصرف کنندگان به زمینه‌های مثبت ذیل نیز اشاره می‌شود:

- تأسیس شورای عالی بررسی و تعیین الگوی مصرف.
- وجود آموزه‌های دینی و اعتقادی و سوابق تاریخی و فرهنگی در زمینه‌ی پرهیز از اسراف و قناعت در مصرف.

- توجه برخی از سازمان‌ها به تهیه‌ی مواد آموزشی در زمینه‌ی الگوی صحیح مصرف.
 - انجام برنامه‌های آموزش و آماده‌سازی اجتماعی توسط واحدهای دولتی و غیردولتی و رسانه‌های جمعی.
- در پایان این بخش به ارائه‌ی راهبردها، راهکارها، طرح‌ها و پروژه‌های موردی بخش آموزش غیررسمی پرداخته می‌شود.

اهداف، راهبردها، راهکارها و طرحهای

بخش آموزش غیر رسمی

تذکرات:

با توجه به این که سازمان حفاظت محیط‌زیست در آیین‌نامه‌ی اجرایی بند الف ماده‌ی ۶۴ قانون برنامه‌ی چهارم توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی به عنوان مسئول کارگروه تعیین شده است لذا در انجام کلیه طرح‌های ارایه شده حضور و همکاری فعال خواهد داشت.

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی به عنوان مตولی امر برنامه‌ریزی و بودجه، تأمین کننده‌ی بودجه‌ی طرح‌های ارایه شده می‌باشد.

طبق مصوبه شماره ۵۶۰۱/۱۹۰۱، مورخ ۲۳/۴/۸۶ شورای عالی اداری، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور از تاریخ مصوبه‌ی مذکور تحت عنوان دو معاونت به نام‌های «معاونت توسعه مدیریت و سرمایه‌ی انسانی رئیس جمهور» و «معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور» فعالیت می‌کند. لذا در برنامه‌ی ارائه شده، انجام فعالیت‌های مربوط به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور بر عهده‌ی «معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور» می‌باشد.

دستگاه‌های اجرا کننده‌ی پروژه‌های طرح شده می‌توانند بنا به ضرورت از سایر ارگان‌ها به عنوان عضو همکار دعوت به عمل آورند.

برنامه جامع آموزش همگانی محیط زیست

عنوان پخش	اهداف برنامه‌ی جهاد	اهداف برنامه‌ی جهاد	اهداف برنامه‌ی جهاد	اهداف برنامه‌ی جهاد
دستگاه‌های همکار	ط	راهکارهای برنامه‌ی جهاد	اهم‌ترین مهارت‌های جهاد	عنوان
دستگاه‌های همکار				آموزش غیررسمی
وزارت جهاد کشاورزی- وزارت نیرو- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی- پوئنکو	- طرح مهارت‌افزا ایدیان و کارکنان واحدهای تولیدی بخش آب و کشاورزی در زمینه محیط‌زیست	- آفرینش مهارت‌هایی که ایدیان صدیان و کارکنان واحدهای تولیدی (صنعتی، شاپردی و خدمتی) برای زمینه محیط‌زیست	- آفرینش مهارت‌هایی مهارت‌هایی که ایدیان صدیان و کارکنان واحدهای تولیدی بخش آب و کشاورزی در زمینه محیط‌زیست	۳- آفرینش مهارت‌هایی که ایدیان صدیان و کارکنان واحدهای تولیدی (صنعتی، شاپردی و خدمتی) برای زمینه محیط‌زیست
وزارت صنایع و معدن- وزارت نفت- وزارت نیرو- وزارت جهاد کشاورزی- وزارت دفاع- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی- پوئنکو	- طرح مهارت‌افزا ایدیان و کارکنان واحدهای تولیدی صفت و اثری در زمینه محیط‌زیست	- طرح مهارت‌افزا ایدیان و کارکنان واحدهای تولیدی پخش صفت و اثری در زمینه محیط‌زیست	- طرح مهارت‌افزا ایدیان و کارکنان واحدهای تولیدی پخش صفت و اثری در زمینه محیط‌زیست	۴- معرفی الگوهای صحیح تولید و توزیع براساس الگوهای پایدار مصرف درین طبقات و گروههای مختلف جامعه
	- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پژوهشی- وزارت ارتباطات و فن اوری اطلاعات- وزارت کشور- وزارت مسکن و شهرسازی- وزارت رفاه و تأمین اجتماعی- وزارت کار و امور اجتماعی- وزارت تعاون- وزارت راه و ترابری- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی- پوئنکو	- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پژوهشی- وزارت ارتباطات و فن اوری اطلاعات- وزارت کشور- وزارت مسکن و شهرسازی- وزارت رفاه و تأمین اجتماعی- وزارت کار و امور اجتماعی- وزارت تعاون- وزارت راه و ترابری- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی- پوئنکو	- نزدیق فن اوری‌های موجود و نوین تولید باک	۵- آشنایی معمولی صصح تولید و صرف صنایع و کالاهای درین طبقات مختلف جامعه
	- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی- وزارت نفت- وزارت جهاد کشاورزی- وزارت نیرو- وزارت کشور- سازمان صناوبری- پوئنکو و سایر دستگاه‌های مرتبه پوئنکو	- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی- وزارت نفت- وزارت جهاد کشاورزی- وزارت نیرو- وزارت کشور- سازمان صناوبری- پوئنکو و سایر دستگاه‌های مرتبه پوئنکو	- نزدیق فن اوری‌های موجود و نوین تولید باک	۶- آشنایی معمولی تولید و صرف صنایع و کالاهای درین طبقات مختلف جامعه
				۷- آشنایی معمولی تولید و صرف صنایع و کالاهای درین طبقات مختلف جامعه
				۸- آشنایی معمولی تولید و صرف صنایع و کالاهای درین طبقات مختلف جامعه
				۹- آشنایی معمولی تولید و صرف صنایع و کالاهای درین طبقات مختلف جامعه
				۱۰- آشنایی معمولی تولید و صرف صنایع و کالاهای درین طبقات مختلف جامعه

منکارهای همکار	مله	اعمال برندگی چهارم	اعمال برندگی پنجم	اعمال برندگی ششم
وزارت صنایع و معدن- وزارت جهاد و کشاورزی- وزارت نبود- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی- وزارت کشور- وزارت بهداشت- وزارت امور اقتصادی- وزارت سمسک و شهرسازی- وزارت ترقیات و فکری اطلاعات- وزارت صنایع و معدن- سازمان مديريت و برنامه رانی- سازمان على جوانان و سلیمان- سازمان دستگاهی موجوده	راهکارهای برنامه چهارم - طرح تشکیل گروههای اسرارش مصیحت زنست در مراکز آموزش دستگاههای دولتی (صنایع، کشاورزی، موسسی فرهنگیها) برای امورش زنست محیطی - طرح امکان‌سنجی و اکاذیب مراکز آموزش پژوهی به پوشش غیردوافعی فعال در دستگاههای مصیحت زنست - طرح توافقنامه‌ای نهادهای غیردولتی فعال در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی- وزارت کشور- وزارت بهداشت- وزارت امور اقتصادی- وزارت سمسک و شهرسازی- وزارت ترقیات و فکری اطلاعات- وزارت صنایع و معدن- سازمان مديريت و برنامه رانی- سازمان على جوانان و سلیمان- سازمان دستگاهی موجوده	راهکارهای برنامه پنجم - ۱- تحقیق پوشش غیردوافعی مفهوم امنیت زنست محیطی - ۲- شناسنامه‌ای (دشنه) و مسحهای اشخاصی فرهنگی نویسندگان پایه‌گذار- من کوهدی هفظ - ۳- تجهیز کتابخانه مراکز فرهنگی و شرکه به منابع زنست محیطی	راهکارهای برنامه ششم - طرح تکمیل اقام اماید و ساختن‌های اسلامی (سقی فوکسی) و ساختن‌های زنست محیطی - طرح تجهیز کتابخانه مراکز فرهنگی کوهدی کوکوک نهادهای غیره به قابلیت فرهنگی زنست - طرح تجهیز کتابخانه معدنی فرهنگی کوکوک نهادهای غیره به قابلیت فرهنگی زنست	راهکارهای برنامه سیم - اینجا مصادیق اقراض کوکوک کوکوک نهادهای غیره به قابلیت فرهنگی زنست - اینجا مصادیق اقراض کوکوک کوکوک نهادهای غیره به قابلیت فرهنگی زنست
سازمان مديريت و برنامه رانی	سازمان مديريت و برنامه رانی - وزارت امور اقتصادی- وزارت کشاورزی- وزارت نبود- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی- وزارت کشور- وزارت بهداشت- وزارت امور اقتصادی- وزارت سمسک و شهرسازی- وزارت ترقیات و فکری اطلاعات- وزارت صنایع و معدن- سازمان مديريت و برنامه رانی- سازمان على جوانان و سلیمان- سازمان دستگاهی موجوده	راهکارهای برنامه چهارم - طرح امکان‌سنجی و اکاذیب مراکز آموزش پژوهی به پوشش غیردوافعی فعال در دستگاههای مصیحت زنست - طرح توافقنامه‌ای نهادهای غیردولتی فعال در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی- وزارت کشور- وزارت بهداشت- وزارت امور اقتصادی- وزارت سمسک و شهرسازی- وزارت ترقیات و فکری اطلاعات- وزارت صنایع و معدن- سازمان مديريت و برنامه رانی- سازمان على جوانان و سلیمان- سازمان دستگاهی موجوده	راهکارهای برنامه پنجم - ۱- تحقیق پوشش غیردوافعی مفهوم امنیت زنست محیطی - ۲- شناسنامه‌ای (دشنه) و مسحهای اشخاصی فرهنگی نویسندگان پایه‌گذار- من کوهدی هفظ - ۳- تجهیز کتابخانه مراکز فرهنگی و شرکه به منابع زنست محیطی	راهکارهای برنامه ششم - طرح تکمیل اقام اماید و ساختن‌های اسلامی (سقی فوکسی) و ساختن‌های زنست محیطی - طرح تجهیز کتابخانه معدنی فرهنگی کوکوک نهادهای غیره به قابلیت فرهنگی زنست - اینجا مصادیق اقراض کوکوک کوکوک نهادهای غیره به قابلیت فرهنگی زنست
وزارت امور اقتصادی- وزارت کشاورزی- وزارت نبود- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی- وزارت کشور- وزارت بهداشت- وزارت امور اقتصادی- وزارت سمسک و شهرسازی- وزارت ترقیات و فکری اطلاعات- وزارت صنایع و معدن- سازمان مديريت و برنامه رانی- سازمان على جوانان و سلیمان- سازمان دستگاهی موجوده	راهکارهای برنامه چهارم - طرح امکان‌سنجی و اکاذیب مراکز آموزش پژوهی به پوشش غیردوافعی فعال در دستگاههای مصیحت زنست - طرح توافقنامه‌ای نهادهای غیردولتی فعال در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی- وزارت کشور- وزارت بهداشت- وزارت امور اقتصادی- وزارت سمسک و شهرسازی- وزارت ترقیات و فکری اطلاعات- وزارت صنایع و معدن- سازمان مديريت و برنامه رانی- سازمان على جوانان و سلیمان- سازمان دستگاهی موجوده	راهکارهای برنامه پنجم - ۱- تحقیق پوشش غیردوافعی مفهوم امنیت زنست محیطی - ۲- شناسنامه‌ای (دشنه) و مسحهای اشخاصی فرهنگی نویسندگان پایه‌گذار- من کوهدی هفظ - ۳- تجهیز کتابخانه مراکز فرهنگی و شرکه به منابع زنست محیطی	راهکارهای برنامه ششم - طرح تکمیل اقام اماید و ساختن‌های اسلامی (سقی فوکسی) و ساختن‌های زنست محیطی - طرح تجهیز کتابخانه معدنی فرهنگی کوکوک نهادهای غیره به قابلیت فرهنگی زنست - اینجا مصادیق اقراض کوکوک کوکوک نهادهای غیره به قابلیت فرهنگی زنست	راهکارهای برنامه سیم - اینجا مصادیق اقراض کوکوک کوکوک نهادهای غیره به قابلیت فرهنگی زنست - اینجا مصادیق اقراض کوکوک کوکوک نهادهای غیره به قابلیت فرهنگی زنست

آموزش غیررسمی

تسکنگاهی

برنامه‌ریزی کوکوک (آمل)

ایجاد و تقویت شبکه‌ای اطلاع‌رسانی- بن

دستگاهی همکار	ملحق	امکانات پژوهشی	اهداف پژوهشی	خواص پژوهش
سازمان سیچ سازندگی - سازمان ملی چوبان - پوشکو - سازمان کردشکری - سمن	- طرح شناخت داشتی بهم و شیوه‌های سنتی خانه‌های از مجیط زنست در منطقه مختلف کشور	- طرح شناخت داشتی بهم و شیوه‌های سنتی خانه‌های از مجیط زنست در منطقه مختلف کشور	- طرح تعریف داشتی بهم ارتقاء یافته در منطقه سیچ سازندگی - سمن - سازمان ملی چوبان - پوشکو - سازمان صدا و سیما - وزارت فرهنگ و ارتباط اسلامی	- تئوری داشتی بهم و شیوه‌های سنتی خانه‌های از مجیط زنست
		- طرح شناخت داشتی بهم و شیوه‌های سنتی خانه‌های از مجیط زنست در منطقه مختلف کشور	- طرح تعریف داشتی بهم ارتقاء یافته در منطقه سیچ سازندگی - سمن - سازمان ملی چوبان - پوشکو - سازمان صدا و سیما - وزارت فرهنگ و ارتباط اسلامی	- طرح تعریف داشتی بهم ارتقاء یافته در منطقه سیچ سازندگی - سمن - سازمان ملی چوبان - پوشکو - سازمان صدا و سیما - وزارت فرهنگ و ارتباط اسلامی

آموزش غیررسمی

ردیف	پروژه‌های پیشنهادی جهت اجرای طرح‌های بخش آموزش غیررسمی
۱	تعیین نیازها و اولویت‌های آموزشی مدیران و سیاستگزاران کشور در بخش آب و کشاورزی
۲	تعیین نیازها و اولویت‌های آموزشی مدیران و سیاستگزاران کشور در بخش صنایع و انرژی
۳	تعیین نیازها و اولویت‌های آموزشی مدیران و سیاستگزاران کشور در بخش خدمات و زیرساخت‌ها
۴	تعیین نیازها و اولویت‌های آموزشی مدیران و سیاستگزاران کشور در بخش اقتصاد و بازارگانی
۵	تعیین نیازها و اولویت‌های آموزشی مدیران و سیاستگزاران کشور در بخش آموزش و فرهنگ
۶	تهیه‌ی مواد آموزشی ویژه‌ی مدیران و سیاستگزاران بخش آب و کشاورزی
۷	تهیه‌ی مواد آموزشی ویژه‌ی مدیران و سیاستگزاران بخش صنایع و انرژی
۸	تهیه‌ی مواد آموزشی ویژه‌ی مدیران و سیاستگزاران بخش خدمات و زیرساخت‌ها
۹	تهیه‌ی مواد آموزشی ویژه‌ی مدیران و سیاستگزاران بخش اقتصاد و بازارگانی
۱۰	تهیه‌ی مواد آموزشی ویژه‌ی مدیران و سیاستگزاران بخش آموزش و فرهنگ
۱۱	تهیه‌ی بسته‌های آموزشی شامل (CD، فیلم، عکس، پوستر، بروشور، کتاب و...) ویژه‌ی مدیران و مرتبط با تخصص آنان
۱۲	برگزاری کارگاه‌های آموزشی ویژه‌ی مدیران به صورت استانی و منطقه‌ای
۱۳	ایجاد سایت‌های آموزشی محیط‌زیست و بانک‌های اطلاعاتی ویژه‌ی مدیران
۱۴	برگزاری کارگاه‌های آموزشی با نگرش مهارت‌افزایی مدیران بخش آب و کشاورزی
۱۵	برگزاری کارگاه‌های آموزشی با نگرش مهارت‌افزایی مدیران بخش صنایع و انرژی
۱۶	برگزاری کارگاه‌های آموزشی با نگرش مهارت‌افزایی مدیران بخش خدمات و زیرساخت‌ها
۱۷	تعیین نیازها و اولویت‌های آموزشی تولیدکنندگان در بخش صنعت
۱۸	تعیین نیازها و اولویت‌های آموزشی تولیدکنندگان در بخش کشاورزی
۱۹	تعیین نیازها و اولویت‌های آموزشی تولیدکنندگان در بخش خدمات
۲۰	بررسی تجربیات کشورهای مشابه در خصوص آموزش محیط‌زیست مدیران

ردیف	پروژه‌های پیشنهادی جهت اجرای طرح‌های بخش آموزش غیررسمی
۲۱	بررسی تجربیات کشورهای مشابه در خصوص آموزش محیط‌زیست تولیدکنندگان در بخش‌های مختلف
۲۲	تعیین نیازها و اولویت‌های آموزشی مصرف کنندگان با توجه به نیازهای جامعه
۲۳	ارزشیابی برنامه‌های آموزشی اجرا شده در بخش‌های مختلف آموزش غیررسمی
۲۴	برگزاری کارگاه‌های آموزشی جهت اعضای انجمن‌های اولیا و مریبان
۲۵	بررسی تولیدات تولیدکنندگان محصولات فرهنگی زیستمحیطی و اهدای تسهیلات به آنان
۲۶	تشویق تولیدکنندگان محصولات فرهنگی زیستمحیطی

(۳) آموزش ضمنی

آموزش ضمنی- رسانه دیداری

با توجه به نقش مهم تلویزیون به عنوان یک رسانه‌ی قابل توجه و میزان تأثیرگذاری آن در فرآیند اطلاع‌رسانی، این رسانه به عنوان یک بستر مناسب برای اطلاع‌رسانی و آموزش مباحث زیست‌محیطی، می‌تواند نقش مؤثری داشته باشد. طی چند سال اخیر، استفاده از این رسانه در بعد ملی و استانی گسترش کمی و کیفی داشته است، ولی با توجه به اهمیت این رسانه، هنوز برای رسیدن به حالت ایده‌آل برای تولید و پخش برنامه‌های زیست‌محیطی فاصله‌ی زیادی وجود ندارد. همچنین تولیدات فیلم، کلیپ، تیزر در دفتر آموزش زیست‌محیطی سازمان مرکزی و همچنین واحد آموزش استان‌ها تقریباً مناسب بوده است. علاوه بر آن اقدامات زیر نیز در سال‌های گذشته انجام شده‌اند:

- اجرای جشنواره‌های ملی و منطقه‌ای فیلم، عکس، نقاشی، کاریکاتور و ...
- برگزاری جنگ‌های تلویزیونی
- ساخت موسیقی و ترانه با مضامین زیست‌محیطی ویژه‌ی کودکان
- ساخت برنامه‌های تلویزیونی مستند برای آشنایی با معضلات و خطرات زیست‌محیطی
- تکثیر و توزیع تولیدات هنری دیداری زیست‌محیطی
- پوشش تصویری مناسبت‌های مختلف محیط‌زیست در سطح ملی و استانی

چالش‌های موجود در پخش رسانه دیداری:

- عدم انسجام در تولید و پخش برنامه‌های زیست‌محیطی بوسیله‌ی دستگاه‌های مختلف
- پوشش ناکافی طبقات مختلف به دلیل محدود بودن تولید و پخش و نیز عدم پخش برنامه‌ها در ساعت مناسب
- بودجه‌ی ناکافی برای تولیدات اختصاصی محیط‌زیست (بودجه‌های مشارکتی

(و جاری)

- محدودیت تولیدات در این حوزه به لحاظ کمی
- نبود راهبرد مناسب در زمینه‌ی تولیدات تلویزیونی
- عدم دسترسی به تولیدات خارجی در زمینه‌ی محیط‌زیست
- عدم آشنایی کافی تولید کنندگان برنامه‌های زیست‌محیطی با دانش محیط‌زیست
- اعمال سلیقه در تولید و پخش برنامه‌های زیست‌محیطی در سازمان و شبکه‌های مختلف سیما
- علاوه بر ذکر اقدامات انجام شده و چالش‌های موجود در بخش رسانه‌ی دیداری به زمینه‌های مثبت ذیل اشاره می‌شود:

 - تأثیر مثبت رسانه‌ی دیداری بر افزایش دانش و آگاهی اقشار مختلف جامعه در زمینه‌ی محیط‌زیست
 - استقبال رده‌های مختلف سنی، به ویژه کودکان و نوجوانان از طریق این شیوه‌ی آموزشی به مقوله‌ی حفظ محیط‌زیست
 - ایجاد و تعمیق ارتباط متقابل در مقوله هنر و محیط‌زیست در کنار افزایش تمایل هنرمندان در پرداختن به مسائل زیست‌محیطی
 - افزایش تمایل تعدادی از مسئولین شبکه‌های ملی و استانی برای تولید و پخش برنامه‌های زیست‌محیطی
 - اختصاص ردیف بودجه‌ی مشارکتی به سازمان محیط‌زیست برای تولید و پخش برنامه از صدا و سیما
 - تأثیر رسانه‌ی دیداری بر نگرش مسئولین برنامه‌ریز و تصمیم گیرنده نسبت به حوزه‌های مختلف محیط‌زیست
 - جذب مخاطب از گروه‌های سنی مختلف از طریق تولید و پخش برنامه‌های شاد با مضامین زیست‌محیطی و افزایش توجه اجتماعی آن‌ها به حفظ محیط‌زیست

آموزش صمنی - رسانه‌ی شنیداری

با توجه به نقش مهم رادیو به عنوان یکی از رسانه‌های فرآگیر، میزان تأثیرگذاری آن در امر اطلاع‌رسانی و آموزش مباحث زیست‌محیطی حائز اهمیت است. لذا طی چند سال اخیر با توجه به استقبال برنامه‌سازان رادیویی در بعد ملی و استانی، تولید و پخش برنامه‌های رادیویی زیست‌محیطی گسترش کمی و کیفی داشته است؛ به طوری که بخش قابل توجهی از برنامه‌های رادیویی در مراکز استانها و همچنین شبکه‌های سراسری صدا به تولید و پخش برنامه‌های زیست‌محیطی اختصاص یافته‌اند و در مناسبات‌های مختلف زیست‌محیطی در سطوح ملی و محلی از طریق همکاری با شبکه‌های رادیویی کشور، پوشش مناسب این مراسم انجام پذیرفته است. لازم به یادآوری است که در کنار رسانه‌ی رادیو، می‌بایست به سایر موارد شنیداری نیز اشاره نمود که نوار کاست و لوح فشرده از این دست می‌باشند، ولیکن در زمینه تولید این محصولات اقدام جدی صورت نپذیرفته است.

چالش‌های موجود در بخش رسانه‌ی شنیداری

- تناسب ناکافی برخی برنامه‌ها با نیازهای مخاطبین، به ویژه مخاطبین خاص
- بودجه ناکافی برای تولیدات رادیویی به ویژه در سطح استان‌ها
- عدم توجه به ساعت‌پخش برنامه‌ها متناسب با نوع مخاطبین
- توجه نامتناسب برخی رده‌های مدیریتی در بخش صدا (رسانه شنیداری) در زمینه اولویت دادن به تهیه، تولید و پخش برنامه‌های ویژه‌ی محیط‌زیست
- توجه اندک به تولید و استفاده از روش‌های دیگر متعدد شنیداری (نوار کاست، لوح فشرده و ...)
- کم توجهی به استفاده از قالب نمایش به جهت القای مفاهیم زیست‌محیطی

علاوه بر ذکر اقدامات انجام شده و چالش‌های موجود در بخش رسانه‌ی شنیداری به زمینه‌های مثبت ذیل اشاره می‌شود:

- امکان پیام‌رسانی به اشاره مختلف به دلیل تنوع شبکه‌های رادیویی ملی و استانی

- علاقهمندی شنیدن پیام‌های رادیویی از سوی برخی مخاطبین
- نیاز به هزینه‌ی اندک برای تهیه و پخش برنامه‌های رادیویی
- ایجاد انگیزه برای مشارکت‌های مردمی در راستای حفاظت از محیط‌زیست

آموزش ضمنی- رسانه‌ی نوشتاری

با توجه به اهمیت انتقال دانش و اطلاعات زیست‌محیطی در قالب موارد نوشتاری طی چند سال اخیر، تولید و ارائه‌ی مطالب زیست‌محیطی در قالب کتاب، بروشور، پوستر، مجله و روزنامه رشد قابل توجهی داشته است.

همچنین چاپ مجلات زیست‌محیطی توسط بخش خصوصی و اشتیاق جراید و ناشرین بخش خصوصی به ارائه‌ی مطالب زیست‌محیطی طی برنامه‌ی سوم توسعه از نکات مثبت این بخش می‌باشد.

چالش‌های موجود در بخش رسانه‌ی نوشتاری

- تعریف‌های نامناسب حق‌الرحمه‌ی نگارش کتب و مقالات توسط مؤلفین و نبود انگیزه کافی برای ترجمه‌ی متون
- شمارگان محدود نشریات و برخی از کتب منتشره با توجه به جمعیت کشور
- حمایت ناکافی دولت از ناشرین و نشریات غیردولتی در حوزه‌ی محیط‌زیست
- اطلاع‌رسانی محدود و ناقص جراید و مطبوعات کشور در حوزه‌ی محیط‌زیست علاوه بر ذکر اقدامات انجام شده و چالش‌های موجود در بخش رسانه‌ی نوشتاری به زمینه‌های مثبت ذیل اشاره می‌شود:
- زمینه‌سازی برای انتشار اطلاعات علمی محیط‌زیست و دسترسی همگان به اطلاعات لازم.
- ساماندهی چاپ کتب زیست‌محیطی و کمک به فرهنگ کتابخوانی
- اهتمام به تولید پوستر و بروشور با مضامین محیط‌زیست به منظور جلب توجه جامعه به مسائل مهم محیط‌زیستی

- کمک به دانش افزایی و آگاهی زیست محیطی جامعه
- جلب توجه متخصصین و مؤلفین جهت تولید و نگارش کتاب و مقالات علمی در زمینه محیط‌زیست
- استفاده از ابزارهای متنوع نوشتاری برای آگاه‌سازی و تنویر افکار عمومی در پایان این بخش به ارائه راهبردها، راهکارها، طرح‌ها و پژوهش‌های موردنی بخش آموزش ضمنی پرداخته می‌شود.

اهداف، راهبردها، راهکارها و طرح‌های

بخش آموزش ضمنی

تذکرات:

با توجه به این که سازمان حفاظت محیط‌زیست در آیین‌نامه‌ی اجرایی بند الف ماده‌ی ۶۴ قانون برنامه‌ی چهارم توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی به عنوان مسئول کارگروه تعیین شده است لذا در انجام کلیه‌ی طرح‌های ارائه‌ی شده، حضور و همکاری فعال خواهد داشت.

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی به عنوان مตولی امر برنامه‌ریزی و بودجه، تأمین کننده‌ی بودجه طرح‌های ارائه شده می‌باشد.

طبق مصوبه شماره ۵۶۰۱/۱۹۰۱، مورخ ۲۴/۳/۸۶، شورای عالی اداری، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور از تاریخ مصوبه‌ی مذکور تحت عنوان دو معاونت به نام‌های «معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس جمهور» و «معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور» فعالیت می‌کند. لذا در برنامه ارائه شده انجام فعالیت‌های مربوط به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور بر عهده‌ی «معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور» می‌باشد.

دستگاه‌های اجرا کننده‌ی پروژه‌های طرح شده می‌توانند بنا به ضرورت از سایر ارگان‌ها به عنوان عضو همکار دعوت به عمل آورند.

دستگاه‌های همکار	ملحق	راهنکارهای پرندامی چهارم	راهنکارهای پرندامی چهارم	آموزش ضمنی
<p>سازمان صنا و سپاه - کلیه دستگاه‌های مربوطه</p> <p>وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - کلیه دستگاه‌های</p> <p>وزارت ارتباطات و فن‌آوری اطلاعات کلیه دستگاه‌های مربوطه</p> <p>وزارت ارتباطات و فن‌آوری اطلاعات کلیه دستگاه‌های مربوطه</p> <p>وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - سازمان صنا و سپاه - کلیه دستگاه‌های مربوطه</p>	<p>- تهمه، تولید و پخش بزرگ‌سازی</p> <p>- آموزشی، تربیتی و راهنمایی ارتقا</p> <p>- تبلیغاتی برای گوشه‌هایی هدف در سطح ملی و ملی</p> <p>- طرح آموزش زمستهمیطی</p> <p>- گروهای هدف از طبق رسانه‌های مکتوب (از زبان، مجله، پاپلیم ...)</p> <p>- طرح روش‌سازی انکار عمومی و آموزش زمستهمیطی گروههای هدف از طریق اینترنت</p> <p>- طرح روش‌سازی انکار عمومی و آموزش زمستهمیطی گروههای هدف از طریق شبکه و دستگاه کنکور</p> <p>- طرح تأثیرگذاری پخش سازمان مدیریت و پرندام‌رزی - سینم - یونسکو -</p>	<p>1- استفاده مبتنی از ظرفیت‌های رسانه‌های قابلیت‌های رسانه‌ای ارتقا</p> <p>چشمی به مظاوا ترویج فرهنگ</p> <p>محیط زست</p> <p>توسیه و پیش‌داد آموزش</p> <p>غیرمستهمیطی از رسانه‌ها</p> <p>۳- آموزش فرهنگی با استفاده از نیتسته‌های از ظرفیت‌های رسانه‌های رسانه‌ها</p> <p>مشهود</p>	<p>آموزش فرهنگی با استفاده از نیتسته‌های از ظرفیت‌های رسانه‌های رسانه‌ها</p> <p>مشهود</p>	<p>آموزش فرهنگی با استفاده از نیتسته‌های از ظرفیت‌های رسانه‌های رسانه‌ها</p> <p>مشهود</p> <p>۱- ترغیب پشنچهای غیردولتی</p> <p>۲- سرمایه‌کاری در حوزه ای دستگاه‌های مربوطه</p> <p>۳- آموزش فرهنگی سازی</p> <p>۴- نسبت محیطی</p> <p>۵- آموزش پوچیدی تولید</p> <p>۶- آموزش مهدی ای وزش</p> <p>۷- زمستهمیطی صالا و سما و سایر دستگاه‌ها</p>

دستگاه‌های همکار	سازمان صنا و سپا	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
عنوان پخش	آموزش خدمتی	اهداف برنامه‌ی چهارم	اهداف برنامه‌ی چهارم	
		<p>- طرح بررسی و ایجاد گروه ارگانی بزرگ اسلامی و هدایتی برای میانجیز است و نوسمدی پلیدار در شکنجهای صنا و سپا</p> <p>- آین راگذار یک روید است که از طرق افزایش اختلالات و بهبود قوانین و مقررات به احراز درخواه‌آمد</p>	<p>- آینه اسلامی و ایجاد قوانین و مقررات مربوط به تعریف‌های تألف و ترجمه</p> <p>- افزایش کمی و بهبود کیفی محصولات فردی در جزوی تولیدکننگان محصولات فردی در زمانی میانجیز نیست</p>	<p>- افزایش کمی و بهبود کیفی محصولات فردی در جزوی تولیدکننگان محصولات فردی در زمانی میانجیز نیست</p> <p>- افزایش کیفیت تولیدات فردی نیست میانجیز رسانه‌های ارتباطات جمعی، مناسب با علاوه‌ها و سلیقه‌های گروه‌های مختلف انسانی</p> <p>- طرح بررسی چگونگی افزایش سرانشی انتقالات امسازش نیست میانجیز در سطح مختلف انسانی</p>

ردیف	پروژه‌های پیشنهادی جهت اجرای طرح‌های بخش آموزش ضمنی
۱	تهیه، تولید و پخش برنامه‌های آموزش زیستمحیطی ویژه‌ی کودکان از طریق رسانه‌ی دیداری
۲	تهیه، تولید و پخش برنامه‌های آموزش زیستمحیطی ویژه‌ی عامه‌ی مردم از طریق رسانه‌ی دیداری
۳	تهیه، تولید و پخش برنامه‌های آموزش زیستمحیطی ویژه‌ی مدیران و سیاستگذاران از طریق رسانه‌ی دیداری
۴	تهیه، تولید و پخش برنامه‌های آموزش زیستمحیطی ویژه‌ی تولیدکنندگان بخش‌های مختلف کشور از طریق رسانه دیداری
۵	تهیه، تولید و پخش برنامه‌های آموزش زیستمحیطی ویژه‌ی کودکان از طریق رادیو
۶	تهیه، تولید و پخش برنامه‌های آموزش زیستمحیطی ویژه‌ی عامه‌ی مردم از طریق رادیو
۷	تهیه، تولید و پخش برنامه‌های آموزش زیستمحیطی ویژه‌ی مدیران و سیاستگذاران از طریق رادیو
۸	تهیه، تولید و پخش برنامه‌های آموزش زیستمحیطی ویژه تولیدکنندگان بخش‌های مختلف کشور از طریق رادیو
۹	انتشار مطالب زیستمحیطی در مجلات ویژه‌ی کودکان
۱۰	انتشار مطالب زیستمحیطی در مجلات ویژه‌ی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
۱۱	انتشار مطالب زیستمحیطی در مجلات ویژه‌ی نهضت سوادآموزی
۱۲	انتشار مطالب زیستمحیطی در مجلات ویژه‌ی آموزش و پرورش
۱۳	انتشار مطالب زیستمحیطی در مجلات ویژه‌ی سازمان فنی و حرفه‌ای
۱۴	تهیه‌ی بولتن‌های آموزشی ویژه‌ی مدیران و سیاستگذاران
۱۵	تهیه‌ی بولتن‌های آموزشی ویژه‌ی تولیدکنندگان بخش‌های مختلف
۱۶	ایجاد سایت‌های آموزشی زیستمحیطی ویژه‌ی مخاطبین مختلف
۱۷	تهیه و تولید فیلم‌های زیستمحیطی و پخش آن‌ها از طریق شبکه‌ی ویدئویی

ردیف	پروژه‌های پیشنهادی جهت اجرای طرح‌های بخش آموزش ضمنی
۱۸	برگزاری کارگاه‌های آموزشی ویژه‌ی تولیدکنندگان محصولات فرهنگی جهت توجیه آنان برای افزایش تولیدات زیستمحیطی
۱۹	برگزاری نشست‌های توجیهی ویژه‌ی مدیران و تهیه کنندگان برنامه‌های تلویزیونی جهت افزایش برنامه‌های زیستمحیطی
۲۰	برگزاری نشست‌های توجیهی ویژه‌ی مدیران و تهیه کنندگان برنامه‌های رادیویی جهت افزایش برنامه‌های زیستمحیطی

فصل سوم

ضمایم

قوانين، مقررات و مصوبات مربوط به آموزش همگانی محیطزیست

- اصل پنجم‌هم قانون اساسی

در جمهوری اسلامی که نسل امروز و نسل‌های بعد باید در آن حیات اجتماعی رو به رشدی داشته باشند، حفاظت از محیط‌زیست وظیفه‌ی عمومی تلقی می‌گردد. از این رو فعالیت‌های اقتصادی و غیر آن که با آلودگی محیط‌زیست یا تخریب غیر قابل جبران آن ملازمه پیدا کنند، ممنوع است.

- مصوبه‌ی شورای عالی حفاظت محیط‌زیست (صورتجلسه‌ی مورخ ۱۳۷۴/۷/۶)

بند ۸- به منظور ارتقای آگاهی‌های زیست‌محیطی در تمام سطوح جامعه اعم از عموم مردم، دانشجویان، معلمان، دانش‌آموزان، کارمندان، مدیران و تصمیم‌گیران از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این مصوبه ظرف مدت یکسال می‌باشد تا اقدامات زیر انجام پذیرد:

۸-۱- شورای فرهنگ عمومی، برنامه‌ی آموزش زیست‌محیطی عموم مردم را از طریق رسانه‌های گروهی، صدا و سیما، مطبوعات و مجلات تهیه کند.

۸-۲- شورای عالی آموزش و پرورش برنامه‌های آموزش زیست‌محیطی را در مقاطع تحصیلی ابتدایی و متوسطه و همچنین مراکز تربیت معلم تهیه کند.

۸-۳- شورای عالی برنامه‌ریزی دروس دانشگاهی برنامه‌های آموزش محیط‌زیست را در سطوح زیر تدوین کند:

- الف) برنامه آموزشی در سطح لیسانس محیط‌زیست.
- ب) دروس زیست‌محیطی برای رشته‌های مرتبط با محیط‌زیست نظیر گروه پزشکی و رشته‌های مهندسی عمران، شیمی، گروه‌های مهندسی، شهرسازی، معماری و غیره.
- ج) برنامه‌های آموزشی در سطح کارشناسی ارشد و دکترای محیط‌زیست.
- ۴-۸- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور (سازمان امور اداری و استخدامی سابق)
- برنامه‌ی آموزش زیست‌محیطی برای تصمیم‌گیران و برنامه‌ریزان را تهیه کند.

تبصره: سازمان حفاظت محیط‌زیست اطلاعات لازم را در اختیار شوراهای مذکور قرار خواهد داد.

- قانون حفاظت و بهسازی محیط‌زیست
- ۱- بند (د) از ماده‌ی قانون حفاظت و بهسازی محیط‌زیست مصوب ۱۳۵۳/۳/۲۸ و اصلاحیه‌ی آن در تاریخ ۱۳۷۱/۸/۲۶ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی را به هماهنگی با سازمان حفاظت محیط‌زیست در کلیه‌ی برنامه‌های آموزشی، فرهنگی و هنری خود ملزم نموده است.
- ۲- بند ۲۳ از آیین‌نامه‌ی اجرایی قانون حفاظت بهسازی محیط‌زیست مصوب ۵۴/۱۲/۳ هیأت وزیران و اصلاحات بعدی آن، وزارت‌خانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت و درمان و آموزش پزشکی را به لحاظ نمودن دروسی تحت عنوان شناخت محیط‌زیست برای دوره‌های تحصیلی مقاطع مختلف در زمره‌ی واحدهای درسی عمومی، موظف نموده است.
- ۳- ماده‌ی ۲۳ آیین‌نامه‌ی اجرایی قانون حفاظت بهسازی محیط‌زیست مصوب ۵۴/۱۲/۳ هیأت وزیران و اصلاحات بعدی آن سازمان حفاظت محیط‌زیست را ملزم به همکاری با مراجع ذیربیط در برنامه‌های درسی دوره‌های ابتدایی، راهنمایی و متوسطه بر گنجاندن مسایل مربوط و نحوه حفظ و بهسازی محیط‌زیست نموده است.

- ۴- براساس بند ۴ از ماده قانونی فوق الذکر، وزارت آموزش و پرورش موظف است با همکاری سازمان حفاظت محیط‌زیست در کلیه‌ی مقاطع تحصیلی مطالب مناسب و هماهنگ زیست‌محیطی را به طور مستمر در کتب درسی کلیه مقاطع تحصیلی، آموزش‌های ضمن خدمت، دوره‌های سوادآموزی، آموزش خانواده و برنامه‌های پرورشی منظور نماید.
- ۵- براساس بند (۵) از ماده‌ی ۲۳ آیین‌نامه‌ی اجرایی قانون حفاظت و بهسازی محیط‌زیست مصوب ۵۴/۱۲/۳ هیأت وزیران و اصلاحات بعد آن به سازمان صدا و سیما توصیه شده است که در برنامه‌های کلیه‌ی شبکه‌های تحت پوشش خود، آموزش و اشاعه‌ی فرهنگ زیست‌محیطی را بگنجاند و از نشر برنامه‌هایی که به نوعی تخریب محیط‌زیست را القاء می‌نماید خودداری کند.
- ۶- براساس بند (۶) همین قانون سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظف است در قالب بودجه‌ی آموزش همگانی سازمان حفاظت محیط‌زیست اعتبار مناسب را برای حمایت از حرکت‌های فرهنگی و آموزشی تشکل‌های مردمی پیش‌بینی نماید. همچنین براساس بند (۷) همین قانون، کلیه‌ی سازمان‌ها و دستگاه‌های دولتی اداری بخش‌های آموزشی موظفند با هماهنگی سازمان حفاظت محیط‌زیست، متون زیست‌محیطی، مناسبی را در دوره‌های آموزشی خود منظور نمایند.
- ۷- براساس بند (۸) قانون حفاظت و بهسازی محیط‌زیست آیین‌نامه‌ی اجرایی کلیه‌ی دستگاه‌های اجرایی که به نحوی از منابع زیست‌محیطی استفاده و بهره‌برداری می‌کنند، نظیر وزارت‌خانه‌های جهاد کشاورزی، نیرو، نفت، صنایع و معادن و شهرداری‌ها موظفند با هدف گسترش فرهنگ زیست‌محیطی بودجه‌ای را از محل درآمدات خود منظور و هزینه نمایند.
- ۸- براساس بند (۹) همین قانون، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظف است در برنامه‌های آموزشی منتهی به اخذ مدرک تحصیلی واحدی به نام مدیریت محیط‌زیست را بگنجاند.

ماده‌ی ۶۰ قانون برنامه‌ی چهارم توسعه‌ی اقتصادی اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران

دولت موظف است، به منظور تقویت و توامندسازی ساختارهای مرتبط با محیط‌زیست و منابع طبیعی، ساز و کارهای لازم را جهت گسترش آموزش‌های عمومی و تخصصی محیط‌زیست، در کلیه‌ی واحدهای آموزشی و مراکز آموزش عالی، حمایت از سرمایه‌گذاری در بخش محیط‌زیست و منابع طبیعی، ایجاد تقویت ساختارهای مناسب برای فعالیت‌های زیست‌محیطی، در دستگاههای اثربخش بر محیط‌زیست، تنظیم و برقرار نماید.

ماده‌ی ۶۴ قانون برنامه‌ی چهارم توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۴-۱۳۸۳/۶/۱۱) مصوب

سازمان حفاظت محیط‌زیست، مکلف است:

الف: در راستای ارتقای آگاهی‌های عمومی و دستیابی به توسعه‌ی پایدار به منظور حفظ محیط‌زیست و با تأکید بر گروههای اثربخش اولویت‌دار از ابتدای برنامه‌ی چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، آینه‌نامه‌ی اجرایی مربوطه را با پیشنهاد شورای عالی حفاظت محیط‌زیست به تصویب هیئت وزیران برساند. کلیه‌ی دستگاههای ذیربسط، رسانه‌های دولتی و صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران ملزم به اجرای برنامه‌های آموزشی بدون دریافت وجه موضوع این ماده قانون می‌باشند.

ب: نظام اطلاعات زیست‌محیطی کشور را در سطوح منطقه‌ای، ملی و استانی تا پایان سال اول برنامه‌ی چهارم ایجاد نماید تا زمینه‌ی پایش، اطلاع‌رسانی و ارزیابی زیست‌محیطی فراهم گردد. دستگاههای ذیربسط مکلفند در تدوین و اجرایی نمودن این نظام همکاری نمایند.

جمهوری اسلامی ایران

رئیس جمهور

شماره: ۰/۳۶۰۰/۳۵۰۵۹ ه

تاریخ: ۱۳۸۵/۵/۱

تصویب‌نامه‌ی هیأت وزیران

بسمه تعالیٰ

با صلوات بر محمد و آل محمد

سازمان حفاظت محیط‌زیست - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - وزارت آموزش و پرورش

سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران

هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۵/۴/۲۸ بنا به پیشنهاد شورای عالی حفاظت محیط‌زیست موضوع نامه ۱-۱۲۵۰ مورخ ۱۳۸۵/۲/۴ سازمان حفاظت محیط‌زیست و به استناد بند «الف» ماده (۶۴) قانون برنامه‌ی چهارم توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۳ آینه‌نامه‌ی اجرایی بند یاد شده را به شرح زیر تصویب نمود:

آیین نامه اجرایی بند «الف» ماده (۶۴) قانون برنامه‌ی چهارم توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی

ماده ۱ – در این آیین نامه عبارات و واژه‌های زیر در معانی مشروح مربوط به کار می‌رود:

الف – **آموزش رسمی محیط‌زیستی**: تلفیق هدفمند و نظاممند موضوعات محیط‌زیستی در دروس مقاطع و پایه‌های مختلف آموزش تحصیلی و همچنین در رشته‌های مختلف آموزش عالی به نحوی که آموزه‌های دانش‌آموزان و دانشجویان در بروز رفتار و تصمیم گیری سازگار با محیط‌زیست موثر واقع شوند.

ب – **آموزش غیررسمی محیط‌زیستی**: آموزش مستقیم و غیرمستقیم گروه‌های مختلف اجتماعی در خارج از نظام آموزش رسمی (کارمندان، کارگران، مدیران دولتی و غیر دولتی و نظایر آن‌ها) به نحوی که با گذشت زمان رویکرد، رفتار و تصمیم گیری آن‌ها با حفاظت از محیط‌زیست سازگاری بیشتری یابد.

ماده ۲ – کارگروهی با مسئولیت سازمان حفاظت محیط‌زیست و با عضویت نمایندگان تام‌الاختیار وزارت‌خانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری، آموزش و پرورش، جهاد کشاورزی، صنایع و معادن، نفت، نیرو، فرهنگ و ارشاد اسلامی، کشور، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، مسکن و شهرسازی، ارتباطات و فناوری اطلاعات و سازمان‌های صدا و سیما و مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، تشکیل می‌شود.

وظایف این کارگروه تدوین برنامه‌ی عمل ارتقای آگاهی‌های محیط‌زیستی براساس اسناد بالا دستی از جمله سند فرابخشی برنامه‌ی چهارم توسعه‌ی کشور در میان گروه‌های مخاطب هر یک از مخاطبین دستگاه‌های یاد شده و دیگر گروه‌های اجتماعی می‌باشد، این برنامه‌ها می‌بایست شامل اولویت‌بندی گروه‌های مخاطب، محتوای آموزشی با تأکید بر نیازهای محلی از قبیل زیست بوم‌ها، فنون مؤثر پیام رسانی با توجه به ماهیت گروه‌های مخاطب باشد.

تبصره ۱ – سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظف است با همکاری و نظارت

سازمان حفاظت محیط‌زیست دروس محیط‌زیستی:

متناسب با سطوح مدیریتی و کارکنان و برنامه‌ریزان دولتی را تهیه و توسط

دستگاههای ذیربط در قالب آموزش‌های توجیهی بدو ورود به خدمت و به صورت پومنی به مرحله‌ی اجرا درآورد.

تبصره ۲ - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظفند اقدامات لازم جهت تنظیم تعریف مناسب ترجمه و تألیف کتاب‌های محیط‌زیستی و تأمین اعتبار لازم را به عمل آورند.

تبصره ۳ - سازمان حفاظت محیط‌زیست موظف است:

الف - با همکاری کارگروه مندرج در ماده‌ی (۲)، ضمن تدوین شاخص‌های ارزشیابی و عملکرد، گزارش سالانه‌ای از پیشرفت فعالیت‌های موضوع ماده (۲) و (۳) این آیین‌نامه را به هیئت وزیران ارائه نماید.

ب - با همکاری مرکز آمار ایران اثربخشی فعالیت‌های آموزش رسمی و غیر رسمی محیط‌زیستی را در خصوص میزان تغییر رویکرد و رفتار محیط‌زیستی گروههای مخاطب بررسی و سنجش نماید.

ماده ۳ - شورای عالی آموزش و پژوهش موظف است:

الف - در بازنگری کتاب‌های درسی مقاطع مختلف تحصیلی، کمیت و کیفیت مطالب آموزش محیط‌زیست را با هماهنگی سازمان حفاظت محیط‌زیست و با توجه به نیاز زمان ارتقاء دهد.

ب - برنامه‌های آموزشی زیست‌محیطی معلمین، برنامه‌ریزان آموزشی، برنامه‌های مراکز تربیت معلم و فوق برنامه دانش‌آموzan را مناسب با نیازهای آموزشی آن‌ها تنظیم کرده و به مرحله‌ی اجرا درآورد.

ماده ۴ - شوراهای مسئول برنامه‌ریزی دروس دانشگاه‌ها ترتیبی اتخاذ نمایند که دروس دانشگاهی کلیه‌ی رشته‌های تحصیلی نظریه گروههای پژوهشکی، فنی و مهندسی، هنر و علوم انسانی، علوم پایه - کشاورزی با هماهنگی سازمان حفاظت محیط‌زیست به نحوی طراحی شوند که فارغ‌التحصیلان این رشته‌ها اطلاعات لازم و کافی در ارتباط با محیط‌زیست را کسب نمایند.

ماده ۵ - سازمان صدا و سیما موظف است برنامه‌های آموزشی و ترویجی محیط‌زیستی را که توسط سازمان حفاظت محیط‌زیست و سایر دستگاه‌ها به ویژه وزارت نیرو تهیه می‌شوند، پس از تأیید سازمان حفاظت محیط‌زیست در چارچوب سیاست‌های کلی صدا و سیما بدون اخذ وجه اجرا و پخش نماید. همچنین با توجه به تعداد شبکه‌های صدا و سیما، گروههای محیط‌زیست به منظور

افزایش کمیت و کیفیت آموزش محیط‌زیستی در هریک از شبکه‌های مذکور تأسیس گردد و روزانه بخشی از برنامه‌های صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران به پخش اخبار و برنامه‌های آموزشی و ترویجی محیط‌زیستی اختصاص یابد.

ماده ۶- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور اعتبار لازم برای اجرای این آیین‌نامه را در بودجه‌های سالانه پیش‌بینی می‌کند.

پرویز داوودی

معاون اول رئیس جمهور

دستورالعمل نحوه فعالیت کارگروه آییننامه اجرایی بند الف ماده‌ی ۶۴

ماده‌ی یک- مقدمه

نظر به اهمیت آموزش همگانی محیطزیست برای کلیه‌ی اقشار جامعه که به صراحت در ماده ۵۰ قانون اساسی کشور به آن اشاره شده است، هیأت وزیران در جلسه‌ی مورخ ۱۳۸۵/۴/۲۸، بنا به پیشنهاد شورای عالی حفاظت محیطزیست، موضوع نامه‌ی شماره‌ی ۱۲۵۰-۱، مورخ ۱۳۸۵/۲/۴، سازمان حفاظت محیطزیست و به استناد بند «الف» ماده‌ی (۶۴) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران آییننامه‌ی اجرایی بند الف ماده‌ی ۶۴ را تصویب نمود و تصویب‌نامه مذکور به شماره‌ی ۳۶۶۰/ت ۳۵۰۵۹ مورخ ۱۳۸۵/۵/۱، به کلیه‌ی وزارت‌خانه‌ها و سازمان‌ها ابلاغ شد.

ماده‌ی دو- اهداف و وظایف

وظایف این کارگروه تدوین برنامه‌ی عمل ارتقای آگاهی‌های محیطزیستی براساس اسناد بالادستی از جمله سند فرابخشی برنامه‌ی چهارم توسعه‌ی کشور در میان گروه‌های مخاطب هر یک از مخاطبین دستگاه‌های یاد شده و دیگر گروه‌های اجتماعی می‌باشد. این برنامه‌ها می‌بایست دربرگیرنده استقرار نظامی برای ارتباطات زیستمحیطی، تدوین دستورالعمل‌های ملی و منطقه‌ای، اولویت‌بندی گروه‌های مخاطب، تهیه‌ی محتوای آموزشی با تأکید بر نیازهای محلی از قبیل زیست‌بوم‌ها، فنون مؤثر پیامرسانی و پشتیبانی از سایر اقدامات زیستمحیطی که به منظور حفاظت از محیطزیست باشد.

ماده‌ی سه- ارکان و اعضای کارگروه

اعضای کارگروه شامل افراد مشروحة‌ی زیر می‌باشد.

- ۱- معاون آموزش و پژوهش سازمان حفاظت محیطزیست (رئيس کارگروه)
- ۲- معاون فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
- ۳- معاونت امور اجتماعی وزارت کشور
- ۴- مشاور وزیر در امور سلامت، اینمنی و محیطزیست وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
- ۵- مدیر محیطزیست مرکز ملی آمایش سرزمین، نماینده‌ی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور
- ۶- مدیر کل دفتر مشارکت‌های مردمی و آموزش سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور، نماینده وزارت جهاد کشاورزی
- ۷- مدیر کل دفتر محیطزیست وزارت صنایع و معادن

- ۸- مدیر کل بهداشت، ایمنی و محیط‌زیست وزارت نفت
- ۹- مدیر کل دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
- ۱۰- مدیر کل سلامت محیط و کار وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
- ۱۱- مدیر کل دفتر معماری و طراحی شهری وزارت مسکن و شهرسازی
- ۱۲- مدیر کل روابط عمومی سازمان صدا و سیما
- ۱۳- رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی وزارت آموزش و پرورش
- ۱۴- معاونت امور اجتماعی وزارت کشور

در جلسات کارگروه به تناسب موضوع از نمایندگان سایر دستگاهها و نیز تشکل‌های غیردولتی دعوت به عمل خواهد آمد.

ماده‌ی چهار- چگونگی تشکیل جلسات

- ۱- کارگروه مذکور حداقل هر ماه یک بار تشکیل جلسه خواهد داشت (که با توافق اعضاء، روز خاصی برای این منظور تعیین می‌گردد)
- ۲- جلسات با حضور حداقل دو سوم اعضاء رسمیت پیدا می‌کند و تصمیمات اتخاذ شده با اکثریت مطلق آرا (نصف به علاوه یک حاضرین) به تصویب می‌رسد.

ماده‌ی پنج- دبیرخانه کارگروه و وظایف دبیر

- ۱- محل دبیرخانه کارگروه در دفتر مشارکت و آموزش همگانی سازمان حفاظت محیط‌زیست می‌باشد و مدیر کل آن به عنوان دبیر کارگروه مسئول پیگیری و اجرایی شدن مصوبات جلسات بوده و در غیاب رئیس کارگروه، جلسه را اداره خواهد کرد.

- ۲- دبیر کمیته حداقل یک هفته قبل از تشکیل هر جلسه، مراتب را به همراه دستور جلسه، محل و زمان تشکیل جلسه به طریق مقتضی برای اطلاع اعضاء اعلام خواهد نمود.

- ۳- گزارش و صورت جلسات بلافضله پس از هر جلسه با امضای رئیس کارگروه از طریق دبیرخانه برای کلیه اعضاء و مقامات مأمور و نهادهای مربوطه ارسال خواهد شد.
- ۴- دستور کار و اعضای مدعو هر جلسه در جلسه‌ی قبلی کارگروه تعیین می‌شوند.

ماده‌ی شش- سایر مقررات

این دستورالعمل در شش ماده تنظیم و در تاریخ ۱۶/۱۰/۸۵، به تصویب اعضای کارگروه رسید و از این تاریخ لازم‌الاجرا می‌باشد.

Comprehensive Public Environmental Education Program

Department of the Environment
Islamic Republic of IRAN

ریال ۵۰۰ : نیمیت